

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2013

Lucie Semerádová

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Současné změny ve formách náhradní rodinné péče.

Current changes in the forms of foster care.

Vedoucí práce

PhDr. Hana Dvořáčková

Autor práce

Lucie Semerádová

Anotace

Cílem mé bakalářské práce je utřídit současné změny v náhradní rodinné péči a charakterizovat jednotlivé formy náhradní rodinné péče v České republice. Dále uvést i některé modely náhradní rodinné péče ze zahraničí. V praktické části jsem chtěla zjistit obecné mínění odborníků o těchto nastávajících změnách.

Annonation

The aim of this bachelor thesis is to organize the current changes in foster care and institutional care and characterize the various forms of foster care in the Czech Republic. As well as some models of foster care abroad. In the practical part, I would like to find out the general opinion of experts about these upcoming changes.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče, profesionální pěstounství, osvojení, poručenství, opatrovnictví, hostitelská péče, ústavní péče.

Keywords.

Foster care, foster care, professional foster care, adoption, guardianship, custody, host care, institutional care.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne:

Lucie Semerádová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Haně Dvořáčkové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Obsah

Úvod	6
1. Důvody a příčiny současných změn v náhradní rodinné péči	8
1.1 Právní rámec upravující problematiku náhradní rodinné péče v ČR	12
2. Historie náhradní rodinné péče.....	14
2.1 První zmínky nalezinců, osvojení a pěstounské péče	14
2.2 Počátky náhradní rodinné péče na území ČR	16
2.3 Historie práv dítěte a institucí na území ČR	18
3. Formy a funkce náhradní rodinné péče v ČR.....	22
3.1 Adopce (osvojení).....	24
3.2 Poručenství	28
3.3 Opatrovnictví	29
3.4 Hostitelská péče	30
3.5 Svěření dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodiče.	30
3.6 Pěstounská péče	31
3.7 Přechodná pěstounská péče	33
3.8 Profesionální pěstounská péče	36
4. Ústavní péče	39
5. Nevládní organizace a projekty náhradní rodinné péče	42
6. Finanční podpora státu	48
7. Formy náhradní rodinné péče v Evropě	51
7.1 Slovensko.....	51
7.2 Rakousko	52
7.3 Švédsko.....	53
7.4 Velká Británie	54

8.	Výzkumná část	56
8.1	Charakteristika respondentů	56
8.2	Vyhodnocení výsledků	57
	Závěr	68
	Použitá literatura	70
	Seznam příloh	75

Úvod

Téma ke své bakalářské práci jsem si zvolila současné změny v náhradní rodinné péči. Toto téma jsem si vybrala, protože mě tyto stávající změny upoutaly a zajímá mě vývoj této problematiky, jelikož moje prababička vyrůstala v ústavní péči a následně v pěstounské péči. Byla mi jistou inspirací zajímat se o tento problém, který je velice pozoruhodný a v současné době dosti diskutovaný a aktuální, zejména díky změnám v zákoně.

V České republice je v současné době stále mnoho dětí umístěno v péči zařízení kojeneckých ústavů, dětských domovů a dalších zařízení, která jsou stále preferována před náhradní rodinnou péčí a to přesto, že ze zákona má tato péče přednost. Pro velké množství dětí žijících mimo vlastní rodinu se náhradní rodinná péče často nezajišťuje, děti, které jsou vedeny v evidencích k náhradní rodinné péči a jsou v nepoměru k počtu dětí umístěných v ústavech. Pokud se děti do náhradní péče umístí, je to často po dlouhé době strávené v ústavech. Česká republika bývá ze strany mezinárodních, ale i českých organizací neustále kritizována, právě pro již zmiňovaný vysoký počet vyrůstajících dětí v ústavní péči. Řada vědeckých výzkumů na tento problém upozorňuje již řadu let a proto je smutné, že teprve začátkem tohoto roku přichází v platnost očekávaná a rozsáhlá novela zákona o sociálně – právní ochraně dětí, na jejímž základě má přednost pěstounská péče před ústavní péčí. Podle nové vládní strategie by se od roku 2014 neměly děti do tří let posílat do ústavů a od roku 2016 by se v ústavech neměly nacházet děti do 7 let. Léta ověřené praxí ukážou, zda tomu tak bude a jestli to bude přínosem pro Českou republiku a zejména pro děti.

Zájemců, kteří by vykonávali náhradní rodinou péči v jakékoliv formě, je nedostatek. V době vysoké nezaměstnanosti by forma náhradní rodinné péče mohla být velikým přínosem pro mnoho rodin. Avšak přijmout dítě je velmi náročná situace pro „náhradní rodiče“ i děti. Člověk, který se přihlásí o pěstounství jen z finančních důvodů, může mít očekávání dosti zkreslené. Finanční odměna může být velkou motivací pro mnoho zájemců. Rizikem je, aby se tito lidé nedostali k ohroženým dětem. Tímto vznikne nápor na sociální

pracovníky, kteří budou muset náborů zájemců kvalifikovaně redukovat. Zatím je stále přihlášených zájemců málo. Je tedy na znovuoobrození v péči o ohrožené děti Česká republika připravená? Kde „profesionální pěstoun“ poskytuje s láskou a odborností rodinné zázemí a výchovu dítěti po dobu, kdy nemůže být dítě ve své rodině. Je ovšem možné, aby pěstouni dokázali svoji péči dávkovat dětem při opakovaných přesunech a krátkodobých pobytech? Nenastane při opakovaném přijímání dětí citová odolnost? Názory ze stran odborníků se liší. V mediích zaznívají kritické názory na současnou novelu a také strach z nástupu nového placeného institutu pěstounské péče. Jsou tyto názory a obavy oprávněné? Proto jsem se rozhodla založit výzkumnou část mé práce, právě těmto otázkám a vyhodnotit co si o současných změnách myslí odborníci, jaká vidí pozitiva na novele zákona negativa a také rizika. Vnímání změn v zákoně se budu snažit podložit zkušeností a praxí odborníků náhradní rodinné péče.

Ve své teoretické části se zaměřím právě na rozbor již zmiňované novely, jaké důvody k ní vedly a jak pozměnila současný stav v systému náhradní rodinné péče. Dnes už není pochyb o tom, že pro zdravý vývoj člověka je nejlepší vyrůstat-li v rodinném prostředí blízkých lidí. Bylo tomu i v minulosti? Proto se následně zaměřím na historii institutů náhradní péče, jak ovlivnily poměry naší vlasti vývoj péče o ohrožené děti a jaký příklad si z toho bereme do současnosti? V dalších kapitolách se zaměřím na formy náhradní péče v České republice, doprovázející nestátními a neziskovými organizacemi a projekty. V poslední kapitole teoretické části mé práce se zaměřím na pěstounskou péči v mnoha zemích Evropy a především Velké Británie, která je hlavním příkladem pro Českou republiku.

1. Důvody a příčiny současných změn v náhradní rodinné péči

Dnes již nikdo nepochybuje o tom, že prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme v nás zanechává zřetelné stopy, které nás ovlivňují a mění. Nejzákladnějším, nejpřirozenějším a nejdůležitějším prostředím je rodina, která poznamenává ve větší či menší míře každého z nás.

Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk (Kraus a kol., 2001).

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní návyky svých členů, vytváří specifické, socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje“ (Kraus a kol., 2001, s. 79).

Každý z nás pochází z určité rodiny, která významně ovlivňuje náš následující život. Rodina svou životní a kulturní úroveň zajišťuje výchovu, která podporuje jedince v oblasti morální, estetické, pracovní, dopravní, ekologické, sexuální, k rodičovství a také k profesionální orientaci. Všechny tyto poznatky jsou všeobecně známé. Ale co ti, kteří jsou připraveni o vyrůstání ve vlastní biologické rodině a nemají ani svou náhradní rodinu? Je obecně známo, že děti, které prošly ústavní péčí si nesou jistou psychickou deprivaci, která narušuje jejich následující zletilý život. Tyto děti nemají dostatečný vzor, který by byly schopny aplikovat do svého života. Nedokážou zvládat své rodičovské povinnosti a děti těchto jednotlivců končí z pravidla v ústavní péči, je to prozatím naprosto neřešitelný koloběh. Také mnoho dětí umístěných v náhradní rodinné péči se potýká s mnoha vývojovými problémy a to i v případě, když se dostanou do milující náhradní rodiny hned od narození. Každé z těchto dětí si prožilo psychickou bolest, kterou si pamatuje a nese si ji s sebou po celý svůj život.

Vágnerová (2008) zdůrazňuje důležitost rodiny ve všech vývojových stádiích jedince. Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou poskytující prostředí, ve kterém si jedinec získává vzor pro své chování, verbální komunikaci, rozvoj společenských norem a interakcí s jinými lidmi. Všichni členové rodiny jsou ve vzájemné interakci, vzájemně se ovlivňují a přizpůsobují. Rodina by měla **poskytovat základní zkušenosti**, které ovlivňují způsob, jakým dítě chápe různé podněty a jak na ně bude reagovat. Jednotliví členové pro tyto informace slouží jako model pro nápodobu. Rodina by měla sloužit jako citové zázemí, **jako zdroj jistoty a bezpečí**. Tato potřeba je natolik silná, že může ovlivnit interpretaci rodičovského chování k dítěti. V poslední řadě rodina dítě ovlivňuje **biologicky i sociálně**. Rodiče mají různé schopnosti výchovy podle jejich intelektu, který vkládají do svých dětí. Z části jsou tyto vlohы určeny i geneticky. Dle kritiků všechny tyto důležité body nemůže nikdy poskytnout dítěti ústavní péče, rizikem ovšem je zda správné prostředí dokáže vytvořit i náhradní rodinná péče.

V současné době se problematikou ohrožených dětí zabývá minimálně pět hlavních resortů spadající pod státní správu a samosprávu: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo pro místní rozvoj a Ministerstvo financí. Činnosti a obory nacházející se u jednotlivých ministerských orgánů, které by měly na sebe vzájemně navazovat a hlavně napomáhat dostatečně ohroženým dětem. Tyto resorty jsou nadále doplňovány nestátními neziskovými organizacemi, které mají vlastní postupy a financování. Náhradní rodinná péče má díky současné novele ze zákona přednost před ústavní výchovou, ale bohužel Česká republika stojí na prvních žebříčkách s nejvíce umístěnými dětmi v ústavní péči. Proto jsou postoje k současné situaci České republiky součástí kritiky nadnárodních organizací (Rada Evropy, OSN atd.). Především kritizují stereotypní zacházení s ohroženými dětmi, které vede k umisťování velkého množství dětí z ohrožených rodin do dětských a kojeneckých ústavů. Ústavní péče je také o dost nákladnější, než-li pěstounská péče.

Náklady na jedno dítě v pobytových zařízeních ve školské a zdravotnické oblasti				
<i>Typ zařízení</i>	<i>Celková kapacita</i>	<i>Celkové roční náklady (Kč)</i>	<i>Náklady 1 dítě/měsíc neinvestiční</i>	<i>Náklady 1 dítě/měsíc vč. investic (Kč)</i>
Výchovné ústavy	1 307	760 412 000	39 044	41 113
Dětské domovy se školou	628	300 275 000	39 845	41 956
Diagnostické ústavy	562	489 021 000	48 863	54 771
Dětské domovy	5 089	1 098 260 000	17 981	23 418
Kojenecké ústavy	1 871	788 200 000	35 106	37 541
Celkem:	9 457	3 436 168 000	30 278	39 352

Zdroj: Analýza legislativy, řízení s financováním. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2010.

Důvodová zpráva, 2011, str. 19.

Průměrné náklady na jedno dítě v pěstounské péči činí 9 947 Kč měsíčně a průměrné náklady udržení dítěte v rodinném prostředí jsou ještě nižší. Náklady na sociálně aktivizační služby pro rodiny dosahují průměrně 55 815 Kč ročně (tj. 4 651 Kč měsíčně), přičemž v jedné rodině může vyrůstat i větší počet dětí.¹

Z ekonomického hlediska jsou tyto částky nesouměrné. Kojenecké ústavy neposkytují dětem dostatečně rodinné prostředí pro jejich vývoj. Mezi dětmi umístěnými v ústavní péči se nacházejí děti, které mají milující rodinu, ale jejich rodiče žijí v sociální nouzi, která jim neumožňuje stoprocentně plnit rodičovské povinnosti. Jedná se většinou o děti Romů a jiných etnických skupin. Návrat těchto dětí do jejich původní rodiny je téměř nemožný. Tento problém by mohl vyřešit větší počet terénních pracovníků, kteří by mohli více spolupracovat s rodinami ohrožených dětí. Výbor OSN pro práva dítěte vydal v březnu roku 2003 řadu připomínek a doporučení ke změnám v systému ochrany práv dětí. Dne 21.6. 2011 výbor pro práva dítěte OSN konstatoval, že mnoho u těchto doporučení a připomínek nebylo dostatečně vyřešeno nebo jen

¹ Výroční zpráva 2011 střediska NRP [cit. 2. dubna 2012] dostupná z

<http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-duvodovka.pdf>.

částečně. Z toho důvodu vydal přes padesát doporučení pro Českou republiku, která musí splnit do poloviny roku 2018. Mezi tato doporučení patří upozornění na komplexní nedostatky systému péče o děti a doporučení, aby se zapojení sociálních odborníků v této sféře radikálně zvýšilo². Liga lidských práv³ zpracovala komplexní analýzu s názvem „*Děti z ústavů!*“, která obsahuje celou řadu návrhů systémových změn včetně změn legislativy.⁴

Dne 7. 11. 2012 Poslanecká sněmovna přehlasovala veto prezidenta Václava Klause a byla přijata novela zákona o sociální ochraně dětí. Vyjádření prezidenta České republiky Václava Klase: „Novela byla přijata pod tlakem mezinárodních organizací, které Českou republiku kritizovaly za velký počet dětí umístěných v ústavních zařízeních a malý počet dětí v pěstounské péči. Panují důvodné obavy, že nebudeme mít ani pěstouny, ani ústavy, a děti budou končit na ulici.“⁵

Na tomto základě přichází od 1. ledna 2013 v účinnost zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a upřednostňuje náhradní rodinou péči před ústavem. Cílem této novely má být postupné zrušení ústavní péče, nadále nahrazeno péčí rodinou, doplněno o systematickou práci s rodinami, která zajistí setrvání dítěte v rodině, případně jeho návrat do rodiny. Zákon reaguje na závěry nejnovějších výzkumů, analýz a také poznatky z domácí i zahraniční praxe v oblasti péče o ohrožené děti a rodiny.

² Britské listy, 2011. tisková zpráva Ligy lidských práv. ISSN 1213-1792. [cit. 12. března 2013] Dostupné z <<http://www.blisty.cz/art/59158.html>>.

³ Liga lidských práv je nevládní organizací zabývající se ochranou lidských práv v oblastech, dlouhodobého systémového porušování. Jednou z těchto oblastí je problematika odebírání dětí z biologických rodin a jejich umisťování do ústavní výchovy.

⁴ BITTNER, P., HAVIGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ I., LANGHANSOVÁ H., *Děti z ústavů!*, Liga lidských práv, 2007

⁵ Hospodářské noviny [online]] © 1996-2013 [cit. 12. března 2013] Dostupné z <<http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-57456970-klaus-vetoval-zakon-ktery-ma-zrusit-kojenecke-ustavy-a-predat-deti-pestounum>>.

1.1 Právní rámec upravující problematiku náhradní rodinné péče v ČR

Nejdůležitějšími předpisy, které se dotýkají ohrožených dětí v České republice, jsou Mezinárodní smlouvy, Ústavní předpisy České republiky a Zákony České republiky. Mezi mezinárodní smlouvy patří Úmluva o právech dítěte, Evropská úmluva o výkonu práv dětí, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Mezi Ústavní předpisy České republiky patří Listina základních práv a svobod. Zákony upravující problematiku práv dětí tvoří Zákon o rodině a Zákon o sociálně – právní ochraně dětí.

- **Úmluva o právech dítěte**

Úmluva o právech dítěte je nejrozšířenějším a nejdůležitějším ratifikovaným dokumentem v oblasti práv dětí. Předchůdcem Úmluvy byla Deklarace práv dítěte z roku 1924. Úmluva o právech dítěte byla jednomyslně přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989, dne 26. ledna 1990 byla otevřena k podpisu a hned první den ji podepsalo 61 zemí. Česká a Slovenská federativní republika Úmluvu podepsala dne 30. září 1990, 6. února 1991 byla publikována ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991 Sb., a tentýž rok nabyla účinnost. Úmluva je klíčovým dokumentem nejen v systému ochrany dětí, ale je také nedílnou součástí mezinárodní ochrany lidských práv. Základními principy jsou zákaz diskriminace, vždy přihlížet na nejlepší zájem dítěte, právo na život, přežití a rozvoj dítěte a dbát na názor dítěte.⁶

- **Evropská úmluva o výkonu práv dětí**

Evropská úmluva o výkonu práv dětí vstoupila v platnost České republice 1. července 2001, publikována ve Sbírce zákonů pod č. 54/2001 Sb. Účelem této úmluvy je v nejlepším zájmu podporovat práva dítě, poskytovat jim procesní práva, zabezpečovat, aby prostřednictvím jiných osob nebo

⁶ DAVID, R. *Práva dítěte, Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty, Rodina a základy rodinného práva*, nakladatelství: Olomouc, 1999

orgánů, byly informovány o soudních řízeních, která se jich týkají, mohly se jich účastnit a vyjádřit svůj názor.⁷

- **Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod**

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod vstoupila v platnost pro Českou a Slovenskou federativní republiku dnem 18. března 1992, publikována pod č. 209/1992 Sb. Dále jsou pro Českou republiku závazné dodatkové protokoly, jenž poslední vstoupil v platnost 1. října 1994. Úmluva se netýká jen dětí, ale všech osob. Každý jednotlivce, nevládní organizace nebo skupina osob v případě poškození má právo odvolat se na Evropský soud pro lidská práva, jehož rozhodnutí jsou pro Českou republiku závazná. Důležité informace k mému tématu, které úmluva obsahuje, je čl. 6 (právo na spravedlivý proces dítěte), čl. 8 (právo na respektování rodinného života) a čl. 14 (zákaz diskriminace založené na jakémkoli důvodu při užívání práv a svobod přiznaných úmluvou).

- **Listina základních práv a svobod**

Listina základních práv a svobod je součástí ústavního pořádku České republiky Sbírky zákonů č. 2/1993. Práva dětí a rodičů obsahuje článek 32.

- **Zákon o rodině**

Zákon o rodině č. 94/1963 ve znění novel. Obsahuje vztahy rodičů k dětem, rodičovskou zodpovědnost, vyživovací povinnosti, výchovná opatření, pěstounskou péči, osvojení, poručnictví, opatrovnictví atd.

- **Zákon o sociálně – právní ochraně dětí**

Zákon o sociálně – právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb., v platném znění. Obsahuje práva dítěte na příznivý vývoj, řádnou výchovu, ochranu jmění a zájmů dítěte a působení k obnově narušených funkcí rodiny.

⁷ BITTNER, P., HAVIGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ I., LANGHANOVÁ H., *Děti z ústavů!*, Liga lidských práv, 2007

2. Historie náhradní rodinné péče

Dnešní situace náhradní rodinné péče je součástí ústav a zákonů o rodině. Bylo tomu tak již od prvních počátků? První zmínky o opuštěných dětech se nachází již ve starověkých mýtech, pohádkách a bájích, to je důkazem, že výskyt sirotek je velmi starý. Jak se zacházelo s opuštěnými dětmi a sirotky ve světě a na našem území? Jaké situace přispěly k založení nalezinců, osvojení a náhradní rodinné péče? V následujících podkapitolách se pokusím historii náhradních péčí o děti, co nejvíce přiblížit. Mnohdy vzdálená doba je nám mnohem bližší, než si myslíme.

2.1 První zmínky nalezinců, osvojení a pěstounské péče

Z dějin se nedovídáme o příliš kladném zacházení s vlastními či nevlastními dětmi. Život dospělého měl daleko větší cenu, nežli život dítěte. Rodiny se zbavovaly „přespočetných dětí“ a v dobách hladu, přírodních katastrof a válek se s dětmi nakládalo spíše jako s obtížnou přítěží. Děti byly často nechtěné ze studu, kvůli genderové regulaci pohlaví, strachu z odsouzení společnosti či ztráty mocenského postavení. Křesťanství radikálně potlačilo surové zacházení s dětmi a dovolává se milosrdenství k životu. Motivací k ochraně dětí přispěl jiný psychosociální a sociokulturní pohled, který v některých případech potlačoval i vrozené mateřské ochranné pudy. Postupem vývoje vzdělanosti se mění názor na hodnotu lidského života, posunuje se plnoletost dítěte a mění se práva dítěte.

- **Nalezince**

Již zmiňované křesťanství neovlivnilo jen pohled na dítě, ovlivnilo také pohled na zřizování nalezinců a útulků. První zmínky o útulku pro opuštěné děti jsou již z Konstantinopole z roku 335, další zprávy o situaci opuštěných dětí nalezneme v roce 787, kdy byl založen první nalezinec v Miláně. Postupně byly zřizovány další zejména v Itálii a Francii. Nejznámější nalezinec byl v Římě, založený roku 1198 papežem Inocentem III. Tento ústav se stal vzorem péče o odložené a opuštěné děti po mnoho staletí. Byla zde instalovaná

schránka do zdi kláštera, která umožňovala dostat dítě dovnitř, a tím získaly matky naději, že se jejich děti ujmou soucitní a milosrdní lidé. Nalezince byly zásobárnou dětí pro adopci a později i pěstounskou péči.

Vincent de Paul roku 1638 založil nalezinec v Paříži, jeho ušlechtilou snahou bylo zachránit opuštěné děti od smrti, pokoutného života, žebráctví a zneužívání. V této době nalezince zachraňovaly děti spíše před častou smrtí. Ta byla způsobena infekčními chorobami, ke kterým se přidalo psychické strádání a nedostatek hygieny, což vedlo k vysoké úmrtnosti dětí po celé Evropě. Za doby osvícenství, růstu vzdělanosti ve filozofii, ekonomice a sociální politice se nalezince stávají obecnou potřebou. Roku 1784 byl založen Vídeňský nalezinec pod vládou Josefa II. Nástupem válečného období se zvyšoval počet sirotek. Začínají se uplatňovat vědy, jako psychologie, dětské lékařství, pedagogika, pedologie, demokratizace dětské výchovy a klade se větší důraz na blaho dítěte, které by mělo být upřednostňováno vždy za každých situací a podmínek. Ve většině evropských zemí vznikají proto, kvůli tomu zvláštní zákony. Roku 1804 bylo zavedeno osvojení a pěstounská péče, která umožňovala, aby umístění dětí do ústavů bylo jen na krátkou dobu a potom svěřovány do náhradních rodin. (Matějček a kol, 1999).

• Osvojení

Historie osvojení začíná již za antického Říma vedené římskoprávními instituty tutela a cura. V čele rodiny měl dominantní postavení muž, který původně mohl osvojit dítě. Osvojení se praktikuje ve vyšších společenských vrstvách, především k zajištění rodového jména a majetku. Později mohly osvojit i ženy, avšak právní vztah vznikal jen mezi ženou-osvojitelkou a osvojencem. Dítě bylo možno osvojit do pozice syna, ale též do pozice vnuka. Formálně adoptuje děti pouze šlechta jako náhradu za vlastní zemřelé děti, tím se chtěla zachovat kontinuita jména a majetku. Osvojením šlechta řešila uplatnění pro levobočky v panovnických rodinách. Doba, kdy v nalezincích byla vysoká úmrtnost dětí, bylo jejich záchranou umístění do rodiny. Doba preromantismu a romantismu způsobuje jisté tajemno ve vztahu osvojence a jeho novou rodinou. Vytváří se zde představa tzv. „zlých macech a otčímů“,

která přetrvává až do dnes. Rozšíření rodinné péče napomohl císař Napoleon, který vyhlásil státní adopce dětí padlých důstojníků. Každá válka přinášela velké množství sirotků, které ovlivňovalo postoj k náhradní péči v každé zemi individuálně podle určitých zákonů. V rakouském právu z roku 1811 byly stanovené podmínky pro osvojení. Osvojiteli muselo být nejméně 50let a nesměl mít vlastní děti, až pozdější novela z roku 1914 snížila věkovou hranici na 40let a věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem nesměl být nižší než 18let (Matějček a kol. 1999).

- **Pěstounská péče**

Za předchůdcem placené pěstounské péče se dá považovat instituce kojných a pak i chův, opatrovnic a pěstounek, se kterými se setkáváme již ve středověku v městských státech Říma a Řecka. Nabízely své služby manželkám patriciů a panovníkům. V době renesance bylo běžnou praxí, že městská rodina svěřovala své dítě na dva roky k najaté kojné. K těmto praktikám se ozývá mnoho kritických hlasů. V době osvícenství, zřizování hromadných nalezinců placené kojné a chůvy existují nadále, avšak dostává se jim nového úředního názvu pěstouni (Matějček a kol., 1999).

2.2 Počátky náhradní rodinné péče na území ČR

Po třicetileté válce se začaly objevovat první zmínky o nalezincích a sirotčincích na území českých zemích. V této době značně přibýlo opuštěných dětí. Zakladateli jednoho z nejstarších ústavů byli Vlaši, kteří založili roku 1575 Vlašský špitál v Praze. Poskytoval ochranu všem chudým a opuštěným dětem, k těmto účelům sloužil po dobu 200 let. V roce 1773 měl téměř 1 200 chovanců. Roku 1789 byl zřízen útulek na přechodnou dobu určený pro nemanželské děti, které byly svěřovány do pěstounské péče.⁸ V 19. století za dob Rakouska - Uherska se na našem území rozmohlo placené pěstounství, dítě přichází do péče pěstounky osmého dne po narození. Pěstounky dostávaly plat, který byl sestupný k věku dítěte. Pěstounka musela každý měsíc potvrdit, zda

⁸ BUBLEOVÁ, V. a kol, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha, 2007

je dítě na živu. Dovršením šesti let bylo vráceno zpět do ústavu. Z ústavu šly děti do kláštera, zde byly jen na přechodnou dobu a poté odeslány zpět do své domovské obce. Tam byly svěřeny rodinám, které se o něj přihlásily.

V období první republiky zaujímal pěstounská péče významné místo mezi formami náhradní rodinné péče. Matějček a kol. (1999) pěstounskou péči této doby rozděluje na tyto čtyři typy:

1. *Pěstounská péče „nalezenecká“*. Tato péče navazovala na pobyt dítěte v sirotčinci nebo nalezinci. Dítě v této péči bylo nejčastěji svěřováno oběma manželům a to do dosažení určitého věku dítěte. V pražském nalezinci to bylo do deseti let, později do šestnácti let, a poté se dítě vracelo zpět do ústavu.
2. *Pěstounská péče řízená a kontrolovaná Okresními péčemi o mládež*. Tato forma také navazovala na stav z Rakouska – Uherska. Na základě vydání nového zákona o ochraně dětí nemanželských sociální pracovníci Okresních péčí o mládež vyhledávali mravně bezúhonné, v dobrém zdravotním a psychickém stavu a spolehlivé pěstouny, kteří dokážou zajistit dítěti řádnou výchovu a zázemí.
3. *Pěstounská péče v tzv. koloniích*. Tento typ pěstounské péče vznikl na Moravě, poté se rychle rozšířil i do Čech. Princip této myšlenky byl vytvořit rodinné kolonie v určité lokalitě, které byly tvořeny vhodnými rodinami pro pěstounskou péči. Výhodou bylo, že sociální pracovníci měli blízkost těchto rodin pohromadě a tím byla snazší kontrola a pomoc při výchově svěřenců.
4. *Pěstounská péče na základě soukromé dohody mezi rodiči dítěte a pěstouny*. Tento typ pěstounské péče probíhá bez soudního jednání. Forma této péče o děti se postupně proměňovala ve svěřování dětí prarodičům a jiným příbuzným. Je to jediný typ, který přetrval až do sedmdesátých let.

Dobře rozvinutý systém náhradní rodinné péče z dob první republiky utrpěl po druhé světové válce značnou újmu. Zejména od roku 1948, kdy se vlády ujali komunisté a zničili celý rozpracovaný systém péče o opuštěné děti.

Činnost veškerých dobročinných sdružení byla zlikvidována. Tehdejší ideologie nesnesla představu, že v socialistické zemi se nacházejí opuštěné a nechtěné děti, tak kladla důraz na kolektivní výchovu, která byla uskutečňována ve velkých ústavech. V roce 1950 byla pěstounská péče zrušena. Ke změně došlo až po 23 letech, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 50/1973 Sb. O pěstounské péči. Ovšem i nadále měla přednost péče ústavní před pěstounskou péčí případně osvojením.

2.3 Historie práv dítěte a institucí na území ČR

Říšský obecní zákon z roku 1862 byl právním základem péče o opuštěné a osiřelé děti. Tento zákon stanovil základní pravidla obcím, starat se o osoby, které potřebovaly pomoc z důvodů chudoby, nemohoucnosti, osiření nebo odložení. Roku 1868 byl vydán v Čechách chudinský zákon, který zajišťoval právo na veřejnou pomoc a péči potřebným osobám bez ohledu na věk. Díky tomuto zákonu vznikaly okresní sirotčince a sociální ústavy. Od roku 1904 vznikaly v jednotlivých okresech dobrovolné, samosprávné organizace pro péči o mládež. Jejich činnost byla zaměřena na rozdělování příspěvků ze sirotčích fondů a poskytování nejnutnější každodenní péče pro ohrožené děti. Tyto úřední orgány zaměřené na blaho dítěte a mládeže vytvořily oficiální základ sociální péče o ohrožené děti u nás. Na počátku 20. století byla péče o osiřelé děti nejednotná, byla odkázána převážně na charitativní činnost, kterou zajišťovaly náboženské organizace a dobrovolné spolky (Bubleová a kol, 2007).

Nejvýznamnějšími institucemi, které se touto problematikou zabývaly byly Okresní komise péče o mládež a Česká zemská komise pro mládež. V roce 1908 bylo ve Vídni založeno říšské Ústředí péče o mládež, které mělo sdružovat pobočky všech národů rakouského mocnářství, což pak ukázalo, že se ve skutečnosti zajímá pouze o německé pobočky péče o mládež. Dne 16. 5. 1908 bylo založeno ústředí České zemské komise pro péči o mládež. Tato komise sdružovala dobrovolné pracovníky různých oborů bez finanční pomoci státu. Současně v Čechách pracovala oficiální komise pro péči o mládež, jejím úkolem bylo podporovat a koordinovat činnost Okresních komisí péče o

mládež. Komise podporovala nový systém sociální péče, který prosazovali pedagogové, lékaři a právníci. Tito odborníci se zasloužili o založení mnoha ústavů např. Sdružení pro výzkum dítěte (1910), Ochrana matek a kojenců (1915), Učňovský útulek na Malé straně (1915) a další. Česká zemská komise vydržovala ústavy pro opuštěné děti i během 1. světové války, kdy koncem války spravovala až 15 ústavů. Po vyhlášení Československa byly Česká zemská komise a Okresní komise péče o mládež velmi oceněny a začaly vznikat vlastní české státní orgány a ministerstva. Jednou z forem pomoci ohroženým dětem byla instituce hromadného poručenství, založena roku 1910. O instituce hromadného poručenství se staraly tzn. poručenské soudy, které zastupovaly právní a výchovné zájmy dítěte (Bubleová a kol, 2007).

Okresní komise byly přejmenovány na Okresní péče o mládež, taktéž v roce 1921 vydalo Ministerstvo sociální péče jednotné stanovy pro péči o mládež a podle těchto stanov byla Česká zemská komise přejmenována na Zemské ústředí péče o mládež (Bubleová a kol, 2007).

Zemské ústředí bylo demokratickým centrálním orgánem, který sdružoval 220 Okresních péčí o mládež v Čechách a 79 Okresních péčí na Moravě. Okresní péče sdružovaly odborné i dobrovolné pracovníky, kteří pracovali v terénu, ve včasném vyhledávání sociálních případů. Zemské ústředí samostatně hospodařilo s financemi, které získalo od vlády či jednotlivců nebo z dobročinných akcí. V rámci systému péče o děti a mládež byly rozlišovány tři kategorie institucí⁹:

- A) *Instituce veřejnoprávní* byly instituce v majetku veřejnoprávních svazků, státu, ministerstev, okresů či obcí. Okresní soudy vykonávaly dozor nad nezletilými sirotky, opuštěnými a nemanželskými dětmi.
- B) *Instituce polooficiální*. Do této kategorie patřily dobrovolné spolky, které spolupracovaly s veřejnými institucemi.

⁹ BUBLEOVÁ, V. a KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha, 2007

C) Instituce soukromoprávní. Tato forma péče byla založena především na dobrovolné práci existujících spolků a sdružení.

Roku 1931 přichází v platnost zákon č. 4/31 Sb., o alimentární povinnosti a vládní nařízení o hromadném poručenství č.334/38 Sb. Zájmy ohrožených dětí zastupovali tzv. veřejní poručníci, kteří upozorňovali na konkrétní sociální případy v obcích a okresech a prováděli terénní práci. Dětské domovy sloužily pouze jako přechodná zařízení pro ohrožené děti, kde se děti měly především tělesně a duševně zotavit. Za nejvhodnější formu náhradní rodinné péče byla považována adopce a tak Zemské ústředí péče o mládež zavádělo co nejdokonalejší systém při osvojování dětí. Úlohou Okresních péčí o mládež bylo vybírat podle přísných kritérií nejvhodnější osvojitele. V roce 1935 C. Stejskal založil Zemský pedologický ústav, který se snažil prosadit dokonalý systém při provádění adopcí. Díky dobré spolupráci s Okresní péčí o mládež se podařilo ve velmi krátké době umístit co největší počet dětí do adoptivních rodin (Bubleová a kol, 2007).

Po 2. světové válce bylo Zemské ústředí péče o mládež a Okresní komise péče o mládež zrušena a veškerá péče o ohrožené děti přešla do pravomoci státních orgánů, ministerstev, sociálních odborů a národních výborů. Aplikováním rigidního sovětského systému péče o opuštěné děti v Československu se nebral ohled na základní psychické potřeby dětí ani na sourozenecké vztahy. Ustanovení zákona č. 69/1952 Sb., o sociálně právní ochraně mládeže stanovilo, že dítě bude umísťováno zásadně do péče kolektivní, která poskytne dítěti záruku ideologické výchovy. Ústavy nemohly vzájemně spolupracovat, neboť některé spravovalo Ministerstvo zdravotnictví a jiné zase Ministerstvo školství. To vedlo ke špatnému vývoji dítěte, psychické deprivaci, časté nemocnosti, asociálnímu projevu a jiným patologickým jevům objevujících se u dětí v ústavech. Teprve v 60. letech se začalo upozorňovat na nepříznivé důsledky této péče, které si uvědomovali zejména dětské lékaři, psychologové a sociální pracovníci. Prvním pozitivním výsledkem bylo zavedení zákona o osvojení z roku 1957 a zákona č. 94/63 Sb., o rodině v roce 1963. Tyto zákony poskytly právní ochranu ohroženým dětem.

V té době se podařilo uskutečnit i několik experimentů. např. v roce 1967 byl změněn 1. dětský domov v Kašperských Horách na domov rodinného typu, v roce 1968 byla založena první SOS dětská vesnička Doubí a začaly se rozvíjet krajské poradny pro náhradní výchovnou péči. V roce 1972 byla vydána Organizační směrnice č. 30374/71-201 pro dětské domovy a ostatní výchovná zařízení, zde byl prodloužen věk odchodu dětí z dětského domova do 18 let. Vydáním zákona č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči byly legalizovány všechny typy výchovné péče až na SOS dětské vesničky. SOS dětské vesničky byly zrušeny roku 1973 a byly specifikovány jako zvláštní zařízení pro výkon pěstounské péče. Všechny majetek SOS vesniček byl zabaven a až roku 1989 došlo k obnovení činnosti tohoto Sdružení. Snahu odborníků zavést nový fungující systém náhradní výchovné péče o děti v legislativních úpravách byl omezen státními orgány, které musely být se shodě s kádrovými požadavky. Pracovníci v této oblasti byli ve své práci řízeni stávajícími vyhláškami a byrokratickými předpisy. Až po roce 1989 došlo k novelizaci zákona o pěstounské péči, díky níž byla pěstounská péče postavena na úroveň ústavní péče (Bubleová a kol, 2007).

Všechna tato vývojová fakta vedla k mnoha změnám, před příchodem komunistického režimu byla péče o děti fungující a promyšlená. V současné době čeká Českou republiku znovuoobrození a zavedení moderního systému péče o děti. Tento systém by měl být postaven na zapomenutých a ztracených zkušenostech péče o děti z minulých dob, stejně tak by měl co nejvíce pracovat s poznatky zahraniční a dlouhodobé praxe.

3. Formy a funkce náhradní rodinné péče v ČR

V této kapitole se budu věnovat vymezení jednotlivých forem náhradní rodinné péče, které jsou v současné době využívány v České republice. Do náhradní rodinné péče se dostávají děti, o které se jejich biologická rodina nemůže, nechce nebo neumí postarat. Účelem této péče je poskytnout těmto dětem dlouhodobou či krátkodobou péči podobající se nejvíce péči rodinné. Nejideálnější by samozřejmě bylo, kdyby se děti v takovéto situaci vůbec nenacházely a tato péče o ně by nebyla potřeba. Bohužel tak tomu není a je proto potřeba vyvinout ohromné úsilí, aby rozdíl mezi ideálem a skutečností byl co nejmenší.

Všechny mimoústavní péče jsou součástí komplexu náhradní rodinné péče, která je vymezena zákonem č. 94/1963 Sb., o rodině a zákonem č. 359/1999 Sb., o sociální ochraně dětí. O všech typech mimoústavní péče rozhoduje soud, avšak pokud učiní orgán sociálně – právní ochrany dětí výchovná opatření podle zákona o sociálně – právní ochraně dětí, není potřeba schválení soudu.

„Náhradní rodinná péče je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče“ (Matějček a kol., 1999. s. 31).

Zezulová ve své knize uvádí, že nikdo nemá větší zájem o blaho dítěte a nikdo nezná lépe jeho potřeby, než ten, kdo s ním žije jeho každodenní život, kdo ho přijímá jako jedinečnou osobnost do svého domova, rodiny a především do svého srdce, Proto bude vždy zastáncem toho, že dítě patří domů (Zezulová, 2012, 180 str.).

V kapitolách mé práce se objevují pojmy, které charakterizují v následujících bodech, aby byl patrný jejich význam v použitých souvislostech.

- **Dítě¹⁰**

Podle článku 1 Úmluvy o právech dítěte se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. V Deklaraci práv dítěte přijaté Valným shromážděním Organizace spojených národů 20. listopadu 1959, se stanovuje, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm.

- **Rodičovská zodpovědnost¹¹**

Vymezení rodičovské zodpovědnosti je obsaženo v Úmluvě o právech dítěte a zákoně o rodině. Rodičovská zodpovědnost vzniká narozením dítěte oběma rodičům, nehledě na jejich manželský stav. Rodič má k dítěti řadu práv a povinností, při čemž jsou rodiče povinni chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání, vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Rodičovská zodpovědnost náleží oběma rodičům a jejich práva a povinnosti jsou:

- určení jména a příjmení dítěte,
- právo mít dítě u sebe,
- řízení jednání dítěte a vykonávání dohledu nad ním, které odpovídají stupni jeho vývoje,
- péče o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- právo určit místo pobytu dítěte,
- právo určit povolání dítěte ve shodě s jeho zájmy,
- právo stýkat se s dítětem,
- zastupování nezletilého dítěte,

¹⁰ Dokumenty OSN [online] © 2005 [cit. 21. března 2013] Dostupné z <
<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>.

¹¹ DAVID, R. *Práva dítěte, Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty, Rodina a základy rodinného práva*, Olomouc, 1999.

– správa jeho jmění.

„Podle § 7 zákona o sociálně – právní ochraně dětí může kdokoliv upozornit orgány sociálně – právní ochrany na porušení rodičovských povinností nebo na zneužití rodičovských práv, případně na neschopnost rodičů plnit své povinnosti. Jedná se zde nejen o právo, ale i důležitou povinnost“ (Prokop a kol., 2000 s. 19).

3.1 Adopce (osvojení)

Termín adopce je převzatý z anglického slova adoption – přijetí, načež termín osvojení se užívá v právní terminologii. Dále se můžeme setkat s termínem Osvojitel neboli adoptant – dospělá osoba osvojující dítě a Osvojenec neboli adoptát – tou jest dítě osvojené dospělou osobou. Právní úpravu nalezneme v §§ 63 – 77 zákona o rodině. Osvojení je nejideálnější formou náhradní výchovy a náhradní rodinné péče, která má tzv. statusovou povahu. Statusová povaha je podstatou osvojení, jenž v pravém smyslu znamená uměle vytvořené příbuzenství. Při osvojení vzniká mezi osvojitelem a osvojencem vztah jako mezi rodiči a dětmi a mezi rodinnými příbuznými a osvojencem vznikají vztahy příbuzenské. Manželé či jednotlivci přijímají opuštěné dítě za vlastní a mají k němu stejná práva i povinnosti, jako by byli biologičtí rodiče. Dítě získává příjmení nových rodičů a vzájemná práva mezi osvojencem a původní rodinou zanikají. Zákon o rodině (§ 64 a § 65) praví, že osvojit lze dítě pouze nezletilé. Osvojiteli se mohou stát pouze fyzické osoby, které zaručují způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte i společnosti. Mezi osvojitelem a osvojeným musí být přiměřený věkový rozdíl.¹² O osvojení rozhoduje soud, který má za povinnost zjistit zdravotní stav osvojitelů, jejich motivaci k osvojení, výchovné a pečovatelské schopnosti. Před rozhodnutím soudu musí uplynout nejméně tři měsíce, tuto lhůtu musí dítě strávit v budoucí rodině, kde adoptivní zájemci o dítě pečují po tuto dobu na vlastní náklady. Tento proces se nazývá „předadopční péče“.

¹² ÚPLNÉ ZNĚNÍ, *Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství*, Edice ÚZ, Sagit, 2013.

Právně uvolněné dítě k osvojení¹³

Situací, kdy je právně volné dítě pro osvojení je několik.

1. Rodiče (matka) dali souhlas s osvojením svého dítěte bez vztahu k určitým osvojitelům. Takovýto souhlas může být dán nejdříve po uplynutí šesti týdnů od narození dítěte a to osobně rodiči (matkou) písemně před soudem nebo příslušným orgánem sociálně – právní ochrany dětí. Odvolat souhlas lze pouze do doby, než je dítě umístěno u budoucích osvojitelů.
2. Soud určil tzv. absolutní nezáměr rodičů o dítě. Rodičům nebránila v projevení zájmu závažná překážka a po dobu nejméně třech měsíců po narození dítěte nebo od posledního projeveného zájmu. Nelze-li však v chování rodiče spatřovat hrubé porušování jeho povinností, je třeba aby byl o důsledcích svého chování poučen orgánem sociálně – právní ochrany dětí. Od takového poučení musí uplynout nejméně tři měsíce, potom je orgán sociálně – právní ochrany dětí povinen poskytnout poradenství a pomoc rodiči. Poučení se nevyžaduje, pokud rodič opustil místo, kde se dříve zdržoval, aniž by sdělil, kde se nyní zdržuje po dobu tří měsíců.¹⁴
3. Soud určil tzv. kvalifikovaný nezáměr rodičů o dítě, což znamená, že rodiče neprojevili o dítě nejmenší zájem po dobu nejméně šesti měsíců.
4. Soud zbavil rodiče rodičovské zodpovědnosti.
5. Rodiče dítěte zemřeli.

Zákon o rodině rozlišuje dva druhy adopce (Matějček a kol., 1999):

- „*Zrušitelná*“ *adopce* (literatuře se také hovoří o osvojení I. stupně či osvojení prosté). Toto osvojení lze soudně ze závažných důvodů zrušit, a to na návrh osvojence nebo osvojitele. Práva a povinnosti rodičů přecházejí na osvojitele, ale vzájemná práva a povinnosti

¹³ MPSV, *Průvodce osvojením*, Praha, 2009, s. 6.

¹⁴ Doplněno § 68 zákona o rodině.

mezi osvojencem a původní rodinou zanikají. Dítě přijímá příjmení osvojitelů, avšak v rodném listě dítěte zůstávají uvedeni biologičtí rodiče dítěte. Zrušitelné osvojení je využíváno v případě přijetí dítěte mladšího jednoho roku, neboť nezrušitelně lze osvojit pouze dítě staršího jednoho roku. Při tomto druhu osvojení lze přejít na osvojení nezrušitelné nikoliv naopak.

- „*Nezrušitelná*“ *adopce* (také jako osvojení II. stupně nebo osvojení plné). Toto osvojení nelze zrušit, osvojitelé mají stejná práva a povinnosti jako biologičtí rodiče. Osvojitelé jsou na základě rozhodnutí soudu zapsáni v rodném listě dítěte namísto rodičů, dítě získává příjmení osvojitelů a vniká mezi nimi příbuzenský vztah. Osvojitelé mohou také dítěti změnit křesní jméno. Pro tento druh adopce lze osvojit dítě až po uplynutí jednoho roku od jeho narození, proto z pravidla navazuje na osvojení „zrušitelné“.

Požadavky žadatelů o adopci¹⁵

Podle místa trvalého bydliště se žadatelé o osvojení musí dostavit na oddělení sociálně právní ochrany dětí příslušného obecního úřadu, kde obdrží podrobné informace. Vyplněním žádosti o zařazení do evidence žadatelů, dostane žadatel dotazníky týkající se jeho osobních údajů a představy o přijatém dítěti. K žádosti se přikládá životopis, kopii oddacího listu, doklad o státním občanství, doklad o trvalém bydlišti (hodnocení z místa bydliště), doklad o výši příjmu, zpráva o zdravotním stavu, výpis z rejstříku trestů, hodnocení od zaměstnavatele, své a případně celé rodiny fotografie (kvůli zajištění podobnosti osvojitelů a dítěte). Poté v brzké době žadatele navštíví sociální pracovníce v domácnosti. Po shromáždění všech podkladů obecní úřad zašle celou dokumentaci krajskému úřadu nebo Magistrátnímu úřadu hlavního města Prahy k posouzení. V této fázi odborného posouzení žadatelé absolvují psychologické a zdravotní vyšetření. Součástí odborného posouzení je zjištění schopností péče o přijaté dítě, bezúhonnosti žadatelů a důležité je také znát názor vlastních dětí, pokud nějaké žadatelé vlastní. Po vyhodnocení všech

¹⁵ MPSV, *Průvodce osvojením*, Praha, 2009, s. 6.

skutečností krajský úřad nebo Magistrát hlavního města Prahy zařadí žadatele do evidence. Po zařazení do evidence žadatel projde kurzem osvojení a psychologickým vyšetřením. Vydáním rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů nastává doba, kdy krajský úřad či magistrát hledá vhodné žadatele pro konkrétní děti. Záleží zejména na žadatelích, jaké děti jsou ochotni přijmout a pečovat o ně i s jejich specifickými potřebami. Jakmile se najde pro náhradní rodiče vhodné dítě, mohou se s dítětem během třiceti dnů seznámit. Jestliže se žadatelé rozhodnou dítě přijmout do své péče, požádají příslušný obecní úřad o vydání rozhodnutí o svěření do předadopční péče. Soud na základě uplynutí předadopční doby rozhodne o svěření dítěte budoucím osvojitelům.

Pokud se nedaří najít dítěti náhradní rodinu v zemi původu, nachází se v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí mezinárodní osvojení. Mezinárodní osvojení je upraveno Úmluvou o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, kterou vypracovala a přijala Haagská konference mezinárodního práva soukromého. Úmluva umožňuje osvojení dětí z ciziny a do ciziny a stanovuje přesná pravidla i postupy, za jakých může být dítě osvojeno do ciziny. Na to musí v každé členské zemi dohlížet pověřený úřední orgán. U nás tuto funkci plní Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Děti, které jsou u nás právně volné a nepodaří se pro ně nalézt náhradní rodinu do šesti měsíců v zemi původu, jsou nabídnuty do osvojení v cizině (Bubleová a kol, 2007).

„Mnoho adoptovaných dětí se potýká se širokou škálou vývojových problémů a to, i když se dostanou do náhradní rodiny krátce po narození. Každé z těchto dětí si prožilo zklamání: buď už na samém začátku, když se jich rodiče vzdali hned po narození nebo při bolestném zneužívání a zanedbávání, které prožívaly jako starší. To, jak na zraňování dítě reaguje, je velmi individuální. Zraněné děti často zraňují ostatní, zvláště toho, kdo se jim snaží přiblížit“ (Archerová, 2001, str. 16.).

Dále i náhradní rodiče, kteří se rozhodnou k osvojení mohou mít problémy s naplněním rodičovské identity. Jedná se o naplnění touhy a vlastních potřeb, které souvisejí s rodičovskou rolí. Tito lidé většinou nemohou

mít vlastní děti a často dochází k popření skutečnosti ke svému okolí a i samotnému dítěti, že je dítě adoptované. Osvojitelé nemají většinou s rodičovstvím žádné zkušenosti. Pomoci opuštěnému dítě nemusí být jejich prioritním cílem, ale přesto se s nároky nové role dovedou vyrovnat a postarat o přijaté dítě stejně dobře, jako by bylo jejich vlastní, leckdy ještě pečlivěji a úzkostněji, díky pocitu velké zodpovědnosti (Vágnerová, 2012).

3.2 Poručenství

Poručenství bylo do zákona znovu zavedeno roku 1998 díky novele zákona o rodině §§ 78 – 82. Poručenská péče je považována za jakýsi vyšší typ pěstounské péče, neboť kromě stejných hmotných nároků je poručník též zákonným zástupcem dítěte namísto jeho rodičů.¹⁶ Hlavním účelem je ochrana nezletilého dítěte k právním úkonům. Poručník má všechna práva a povinnosti jako rodič dítěte. Mezi jeho povinnosti patří vychovávat, zastupovat a spravovat majetek dítěte místo jeho rodičů. Poručenství však nezakládá vyživovací povinnost k dítěti. Předpokladem poručenské péče je právní uvolnění dítěte, kdy rodiče nemají rodičovskou zodpovědnost. Rodiče nemohou do poručenské péče nikterak zasahovat. K jejímu narušení však může dojít při rozhodování o výživném. Do poručenské péče se obvykle svěřují děti, které z důvodů vyššího věku nebo zdravotních a jiných handicapů nemají šanci na osvojení.¹⁷

Soud ustanoví poručníka dítěte tehdy, jestliže rodiče:¹⁸

1. zemřeli,
2. byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti,
3. výkon jejich rodičovské zodpovědnosti byl pozastaven,

¹⁶ Fond ohrožených dětí NRP [online], [cit.

10. dubna 2013] Dostupné z < http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/por_pece.htm>.

¹⁷ E-právo [online] © 2002 [cit. 20. dubna 2013] Dostupné z <

<http://www.epravo.cz/top/clanky/porucenstvi-v-rodinnem-pravu-16804.htm>>.

¹⁸Fond ohrožených dětí [online], [cit. 22. dubna 2013]<

http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/por_pece.htm>.

4. nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Soud ustanoví poručníkem především toho, koho doporučili rodiče, pokud nebyl nikdo doporučen, ustanoví soud někoho z příbuzných osob blízkých dítěti nebo jeho rodině, případně jinou fyzickou osobu. Snaha soudu je dbát na to, aby nebyly zpřetrhány přirozené rodinné svazky. Poručníky mohou být i manželé společně. Pokud nikdo takový není, pak se volí z evidence žadatelů o osvojení či pěstounskou péči. Nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně – právní ochrany dětí¹⁹. Poručník, který o dítě pečuje, má nárok na stejné dávky státní sociální podpory jako pěstoun. Poručník je stejně jako u následující pěstounské péče povinen podávat v pravidelných intervalech soudu zprávu o svěřenci. Zrušení poručenství nastává po dosažení plnoletosti dítěte nebo soud zproští poručníka poručenství na jeho návrh či soud poručníka odvolá, pokud porušuje povinnosti k dítěti a také v případě, když dojde k rozvodu manželů, kteří byli ustanoveni do funkce pěstounů.²⁰

3.3 Opatrovnictví

Opatrovnictví je další způsob, kterým mohou soudem pověřeni dospělí v situacích, kdy je třeba, nahradit péči vlastních rodičů dítěte. Institut opatrovnictví je od ostatních způsobů náhradní rodinné péče odlišný. Tím způsobem, že opatrovnictví se vztahuje i na zletilé osoby. Další odlišností od poručenství je, že opatrovnictví zaniká při splnění konkrétního úkolu, při kterém se hájí práva dítěte. Trvalejší charakter má opatrovnictví, které vzniklo na omezení rodičovské zodpovědnosti (Benátčanová a Jahelka, 2006). Opatrovnictví je vymezeno v zákoně o rodině § 83 a §84.

¹⁹ BERNÁTČANOVÁ P. A JAHELKA I., *Neznalost zákona neomlouvá*, Praha, 2006.

²⁰ Srov. s ÚPLNÉ ZNĚNÍ, *Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství*, Edice ÚZ, Sagit, 2013.

3.4 Hostitelská péče

Termín hostitelská péče není obsažen v české legislativě, ale v praxi se s ním můžeme setkat. Jedná se o zajímavou péči, kdy jednotlivec nebo pár udržuje kontakt s dítětem nebo mladým člověkem, který se nachází v prostředí dětského domova. Dítě tráví s tímto člověkem (rodinou) čas, nejčastěji v době víkendů nebo prázdnin. Nevzniká mezi nimi žádný právní vztah. Dítě v této péči zažívá život v běžném rodinném prostředí, ale může přinášet dítěti zklamaní vzhledem k její nenávaznosti a nedostatečnému právnímu ošetření. V zákoně č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí § 30 je obsaženo, že ústavní zařízení může na základě písemného souhlasu obecního úřadu povolit dítěti pobyt u rodičů, případně jiných fyzických osob, v rozsahu 30²¹ kalendářních dnů. Tato doba může být na základě žádosti prodloužena.²²

3.5 Svěření dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodiče

Svěření dítěte do výchovy jiných fyzických osob než rodiče je forma náhradní rodinné péče, která předpokládá návrat dítěte zpět do biologické rodiny. Dítě je většinou svěřeno do péče příbuzných. Jedná se z pravidla o případy, kdy existují krátkodobé překážky rodičovských práv. O výkonu této péče rozhoduje soud, který určí rozsah práv a povinností dané osoby k dítěti.²³ Základní podmínkou pro svěření dítěte do této formy péče je zájem o dítě. Rozdílem od ostatních forem náhradní výchovy je, že zákon výslovně nestanoví obsah právního vztahu fyzické osoby a dítěte.

²¹ Srov. s ÚPLNÉ ZNĚNÍ, *Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství*, Edice ÚZ, Sagit, 2013.

²² ŽIŽLAVSKÁ, A. Konference Dítě v systému náhradní rodinné péče: Sborník příspěvků z konference Masarykovy univerzity, Brno, 2008

²³ DAVID, R. *Práva dítěte, Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty, Rodina a základy rodinného práva*, nakladatelství: Olomouc, 1999, s 175.

3.6 Pěstounská péče

Pěstounská péče je formou náhradní rodinné péče, která je státem zprostředkovaná, řízená a kontrolovaná, zajišťující dostatečně hmotné zabezpečení dítěti v rodině nebo v prostředí rodinu připomínající. Právní vymezení určují §§ 45a a následující zákon o rodině 94/1963 Sb., a §§ 47a – 47za zákona o sociálně – právní ochraně dětí 359/1999 Sb. Pěstounská péče je určena především dětem, které ze zdravotních nebo sociálních důvodů nemohou být osvojeny. Často se jedná o skupiny sourozenců nebo starších dětí. O svěřením dítěte do péče rozhoduje soud, dítě má právo být vyslyšeno. Pěstoun nemá rodičovskou odpovědnost, v pěstounské péči nejsou příbuzenské vztahy mezi pěstouny jejich příbuznými a dítětem.²⁴ V případě svěřením dítěte do pěstounské péče je povolen styk s jeho rodiči. Dětem zůstává příjmení po biologických rodičích, avšak lze požádat na matrice o jeho změnu. Osoba pěstouna poskytuje záruku řádné výchovy a pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat, avšak nemá k dítěti vyživovací povinnosti a právo zastupovat dítě, ale může spravovat jeho záležitosti v běžných věcech. Důležitá rozhodnutí týkající se dítěte zůstávají vyhrazena pokrevním rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv nebo nezemřeli. Zákon o rodině § 45b stanoví, že soud je povinen vyžádat vyjádření orgánu sociálně – právní ochrany dětí o tom, zda ten, kdo se má stát pěstounem, je osobou vhodnou. Soud také ukládá pěstounům povinnost podávat o výkonu péče pravidelné zprávy. Soud může pěstounskou péči zrušit jen z důležitých důvodů, ale učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.²⁵ V části zákona upravující pěstounskou péči, je obsažena i úprava tzv. „předpěstounské péče“ podle § 45b odst. 2 se využívá především při dočasném svěřením dítěte do budoucí péče pěstouna, než rozhodne soud o svěřením dítěte do pěstounské péče. Dítě je dočasně svěřeno rozhodnutím orgánu sociálně – právní ochrany dětí do péče osoby, který má zájem stát se pěstounem a splňuje stanovené podmínky. Po dobu trvání předpěstounské

²⁴ ŽIŽLAVSKÁ, A. Konference Dítě v systému náhradní rodinné péče: Sborník příspěvků z konference Masarykovy univerzity, Brno, 2008

²⁵ BUBLEOVÁ, V. a KOLEKTIV AUTORŮ, *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha, 2007

péče, náleží pěstounovi stejné pěstounské dávky, jako v případě běžné pěstounské péče.²⁶ Dle § 45c odst. 3, je dítě povinno pomáhat v domácnosti pěstouna a v případě jeho příjmu i přispívat na úhradu společných potřeb rodiny.²⁷

Zánik pěstounské péče nastává dosažením zletilosti dítěte, úmrtím dítěte či pěstouna, nebo může být zrušena ze závažných důvodů, o kterých rozhoduje soud. Konkrétními důvody můžou být např. stabilizování situace biologické rodiny, kdy se dítě může zpátky navrátit, nebo když dítě není spokojené v novém prostředí.

Dle prof. Matějčka (2002) pěstounská péče existuje ve dvou základních formách skupinové (kolektivní) a individuální.

- *Pěstounská péče skupinová (kolektivní)*²⁸

Kolektivní péče je vykonávána v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Tím bývají velké pěstounské rodiny či skupiny s maximálním počtem deseti dětí na manželskou dvojici. Manželská rodina se stará a vychovává děti vlastní i přijaté. Přijaté děti nebo sourozenecké dvojice jsou různého pohlaví, věku a často také děti zdravotně znevýhodněné či postižené. Zřizovateli zařízení jsou nestátní subjekty, obce a okresní úřady. Pěstounovi, který vykonává pěstounskou péči ve zvláštním zařízení, náleží odměna, která slouží jako mzda.

- *Pěstounská péče individuální*

Forma rodinné péče, při níž pěstounská rodina přijímá dítě či skupinu dětí do své péče, která probíhá v běžném domácím prostředí v samostatném soukromém bydlení. Některé prostory pro výkon pěstounské péče jsou zajišťovány skrz ústavy

²⁶ AURORSKÝ KOLEKTIV, *Rodina a dítě*, Veřejný ochránce, Brno, 2007.

²⁷ ÚPLNÉ ZNĚNÍ, *Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství*, Edice ÚZ, Sagit, 2013.

²⁸ Pozn. Dříve byla skupinová péče vymezena §§ 44 – 47 zákona o sociálně – právní ochraně dětí, ale tento zákon byl již zrušen.

sociálních služeb, které také poskytují poradenskou činnost nebo pomoc při výchově dětí.

Následující typ péče spadá pod skupinovou pěstounskou péči, jsou jimi SOS dětské vesničky, zmiňované již v historii (v kapitole 2.3.). Tato forma náhradní rodinné péče je založena na principu mateřství, které rozvíjí rodinné vazby jednotlivé rodiny a společnou spolupráci ostatních rodin. Děti mají v péči matky pěstounky ve věku 25 – 45 let, které vytváří úzký vztah s dítětem svěřeným do jejich péče. Profesionální pečovatelka řídí s dítětem chod domácnosti, uznává a respektuje původní rodinu dítěte. Děti různého věku a pohlaví žijí společně jako sourozenci, biologičtí sourozenci jsou umístěni v jedné SOS rodině. Rodiny vytvářejí prostředí vesničky, které se dělí o své zkušenosti a nabízejí si vzájemnou spolupráci a pomoc.²⁹

Náhradní rodiče v roli pěstouna mají vymezení jejich identity mnohem snazší. Pěstouni většinou mají vlastní potomstvo a nestylizují se do role vlastních rodičů, nemají nadměrné nároky a nepřiměřená očekávání. Hlavním důvodem je potřeba pomoci dítěti, které nemá vhodné rodinné zázemí. Někteří nezkušení pěstouni mohou mít ze začátku, iluze, které nemohou naplnit ve výchově dětí, ale většinou berou dítě takové, jaké je. Každé zlepšení stojí mnoho úsilí a energie. Zkušenější pěstouni mají představy reálnější, díky jejich zkušenostem s vlastními potomky (Vágnerová, 2012).

3.7 Přechodná pěstounská péče

Od roku 2000 mohou být do pěstounské péče svěřovány děti, o než se nemohou postarat rodiče, jak dlouhodobě tak i krátkodobě. Do roku 2000 byly k přechodné péči využívány ostatní instituty např. svěření do péče jiné osoby, opatrovnictví a poručenství. Zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu bylo včleněno do zákona o rodině s účinností od 1. června 2006 § 45a, odst. 2 a upraveno další rozsáhlou novelou účinnou od 1. ledna 2013. Jedná se o

²⁹ Oficiální stránky SOS dětských vesniček.[online] © 2013 [citováno dne 18.3. 2013]
dostupné z: <<http://www.sos-vesnicky.cz>>.

zvláštní formu pěstounské péče, podle níž může soud na návrh orgánu sociálně – právní ochrany dětí svěřit na přechodnou dobu:

- „Na dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat;
- Na dobu, po jejímž uplynutí lze podle § 68a zákona o rodině dát souhlas rodiče s osvojením;
- Na dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení (§ 68 zákona o rodině)“ (Lucie Vránová, 2011, s. 11).

Hlavním cílem pro zřízení institutu pěstounské péče na přechodnou dobu bylo zajistit krátkodobou a hlavně rychlou pěstounskou péči v jasně definovaných situacích (viz body výše), nahradit ústavní péči, poskytnout dětem rodinné prostředí po dobu, než bude možný návrat do jejich biologické rodiny. Přechodní pěstouni by se měli podílet na spolupráci a pomoci biologické rodině, která nezvládá své povinnosti. Tato práce by měla vykazovat dostatečnou spolupráci, která vytvoří prostředí rodiny na tolik, aby se dítě mohlo vrátit co nejrychleji do jeho původního prostředí. Po dobu pobytu dítěte u přechodných pěstounů, pomáhají pěstouni porozumět dítěti, co se děje. Přechodná pěstounská péče je poskytovaná dětem, které nemohou náhle zůstat ve své rodině, ale jejich situace neodpovídá podmínkám pro osvojení nebo dlouhodobou pěstounskou péči. Pokud je dítě umístěno v přechodné pěstounské péči po dobu, než soud pravomocně rozhodne, že rodiče o dítě neprojevují opravdový nebo vůbec žádný zájem, tak není potřeba jejich souhlasu a dítě je připraveno k osvojení.

Speciálně vyškolení pěstouni jsou lidé s dobrými předpoklady a schopnostmi pro péči o děti, výchovu a rodičovství, vlastníci dostatečné materiální a sociální zázemí a s dostatečným vzděláním a informovaností o vykonávání přechodné pěstounské péče.³⁰

³⁰ MPSV *Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu*, 2009

Přechodný pěstoun musí se svěřením dítěte souhlasit. Specializovaný pěstoun na přechodnou dobu musí splňovat tyto požadavky:³¹

- a) bude přijímat děti opakovaně;
- b) bude přijímat děti pouze krátkodobě;
- c) bude mít smlouvu s krajským úřadem;
- d) musí absolvovat rozsáhlejší přípravy;

Děti jim jsou rovněž svěřovány soudem, návrh na svěření podává orgán sociálně – právní ochrany dětí.

Podle § 47c odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba mohou vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče z důvodů:

- a) závažného nebo opakovaného porušování povinností, ke kterým se osoba zavázala v dohodě o výkonu pěstounské péče,
- b) opakovaného maření sledování naplňování dohody o výkonu péče,
- c) pro odmítnutí přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu bez udání vážného důvodu.

Osoba pečující nebo osoba v evidenci pěstounské péče může kdykoliv vypovědět dohodu o výkonu pěstounské péče bez udání důvodu (odst. 3 § 47c zákona č. 359/1999). Názorů na tuto péči je mnoho, jak negativních tak pozitivních. Odlišují se nejen ve specializaci oslovených případů, ale i v jejich individualitě. Všechny však vedou k hlubšímu zamyšlení.

Lze soudit, že je tato péče vytvořená na nátlak politiků a mezinárodních organizací k vyhovění požadavkům na změně přístupu k opuštěným dětem a k rychlému umístění dětí, které by měly být podle „starých zvyků“ automaticky umísťovány do ústavní péče. Tento systém napomůže České republice sestoupit z prvních míst žebříčků s nejvyšším počtem dětí umístěných v ústavní péči.

³¹ VRÁNOVÁ, L. *sociálně právní analýza přechodné pěstounské péče v České republice*. Středisko náhradní rodinné péče o.s., Praha, 2011.

3.8 Profesionální pěstounská péče

Profesionální pěstounská péče je úspěšně používanou formou ve většině států Evropy, vycházející zejména z britského modelu. Pro náš stávající systém se jedná o nový, nevyzkoušený přístup a je logické, že vzbuzuje mnoho pochybností, názorů a reakcí. Avšak návrhy na profesionální pěstounství ze stran nestátních organizací, za podpory zainteresovaných odborníků se objevují v ČR už od roku 2002. Občanské sdružení DOM a Střediska náhradní rodinné péče, velmi razantně prosazují profesionální pěstounskou péči, která bere hlavní zřetel na sanaci biologických rodin. Začátkem roku 2013 byla přijata novela zákona o sociálně - právní ochraně dětí, která byla, již zmíněně vetována prezidentem Václavem Klausem (viz. kapitola 1.). V zákonu o sociálně – právní ochraně dětí, zákonu o rodině a ani v žádném jiném dalším zákonu, není profesionální pěstounská péče přesně definována ani obsažena. Profesionální pěstounská péče je pěstounskou péčí na přechodnou dobu, ze které se stává „profesionální zaměstnání“ díky pěstounským dávkám.

Profesionální pěstoun ze svého názvu budí rozpaky, že se pěstouni starají o děti pouze jen kvůli penězům. Tímto pohledem je nový systém publikován v médiích a provázený nedůvěrou lidí ze špatných zkušeností z nových reforem. Tento přístup společnosti vůbec nepomůže situaci řešit, pořád je nedostatečné množství pěstounů. Být pěstounem je posláním, tak by mělo být podle toho podporováno. Profesionální pěstoun má ze svého významu budít respekt svou zručností, odborností, empatií, odpovídajícím vzděláním a nekonečným obzorem rozmanitých nápadů a především profesionalitu ze své profese. Proto někteří odborníci považují za vhodné používat místo termínu „profesionální pěstounská péče“ např. „speciální“ či „podpůrná pěstounská péče“. V následujícím textu se zaměřím na názory jednotlivých odborníků.

Nadační fond J&T vypracoval výzkum veřejného mínění „Češi a pěstounská péče 2012“, který byl zveřejněn 2. dubna 2012, z jehož výsledku vyplývá, že česká populace má zájem o pěstounskou péči. Podle výsledku by celkem 5% dotázaných nevádilo starat se o dítě s mentálním handicapem, 6% respondentů je ochotno přijmout dítě s fyzickým handicapem a až 10%

dotázaných si dovede představit přijetí dítěte z národnostní menšiny.³² Hlavní náplní profesionality je již zmiňovaná intenzivní spolupráce s biologickou rodinou, aby se dítě mohlo vrátit zpět do své původní rodiny. Dle Formánka (2004) má každé dítě v sobě zakódovaný vztah se svou biologickou rodinou, sourozenci či dalšími příbuznými. Tento kontakt je natolik důležitý pro zdravý, emocionální a sociální vývoj dítěte, proto je třeba tyto vztahy uchovávat, pěstovat a rozvíjet. Bohužel, ne vždy je to možné a vždy je dítě ve své biologické rodině vítané a chtěné. Podle výzkumů analýz o sanaci rodin není vždy kontakt s biologickou rodinou přínosem pro pěstounskou rodinu. Někdy se naruší těžce vybudovaná rovnováha a příznivé psychické prostředí pro dítě. Proto by měla být spolupráce s biologickou rodinou uvážena podle její reálné funkčnosti. Dle Sobotkové sanace rodiny by měla být v kompetenci podpůrných rodinných péčí nikoli však pěstounských péčí. Předpokladem je dostatek kvalifikovaných sociálních a terénních pracovníků. Dále Sobotková uvádí, že z číselných údajů vyplývá, že opravdový zájem o děti biologických rodin je opravdu malý a právě rodiče svým postojem a chováním způsobují, aby se dítě nemohlo navrátit zpět.³³

Publikované názory odborníků na novelu:

Např. Petra Vrtbovská, ředitelka institutu náhradní rodinné péče (Natama), která se 10 let věnuje přípravě budoucích pěstounů a osvojitelů, novelu přijímá s vděkem a nadšením. Avšak říká: „Novela je kopií britského systému, kde se po jejím zavedení děti z ústavů překotně posílaly zpět do biologických rodin a mnoho případů nekončilo dobře. Teď se v Británii vracejí

³² V zájmu dítěte [online]Průzkum veřejného mínění [cit. 19. dubna 2013]. Dostupné z <<http://www.vzd.cz/zajemcu-o-pestounstvi-je-v-cr-prekvapive-hodne-pruzkum-nadace-jt>>

³³ E-PSYCHOLOGIE, Elektronický časopis, *Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče*, ČMPS, 2010, roč. 4, č. 1[cit. 16. dubna 2013]. Dostupné z <<http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf>>.

opět k větší přísnosti. Dávám novele tak pět divokých let, než se přesně přijde na to, jak zákonem nejlépe vystihnout praxi.“³⁴

Např. Anna Čudrová, poradkyně místopředsedy Senátu Zdeňka Škromacha se vyjádřila, že cílem stávající reformy nebyl zájem dítěte. Děti, které prožijí několikerou výměnu, je to pro ně daleko více traumatizující, než-li ukotvení ve stabilní skupině dětského domova.³⁵

Např. Jarmila Koluchová psychologka zabývající se pomocí pěstounským rodinám, považuje za nejproblematictější z celého návrhu implicitní akcent na potřeby a zájmy biologických rodičů a nedocení skutečných psychických potřeb dítěte. Dítě podle zkušeností z Anglie vystřídá téměř vždy několik rodin, v důsledku toho je dítě znevýhodněno v navázání trvalých vztahů, pocitu bezpečí a životní perspektivy i ve vytvoření vlastní identity.³⁶

Hlavním smyslem profesionální pěstounské péče, je přijímání dětí vyžadujících zvláštní péči na krátkodobé až dlouhodobé pobyty, které budou pod terapeutickým, psychosociálním a zdravotním dohledem odborných pracovišť. Po dobře vykonané práci a spolupráci s biologickou rodinou bude dítě navraceno zpět do jeho původní rodiny. V případě, že se dítě nebude moci ze závažných důvodů vrátit zpět do své rodiny, bude pro něj připravena náhradní rodina, která se bude s dítětem postupně seznamovat a poté ho přijme do své dlouhodobé péče.

³⁴ Hospodářské noviny[online] © 1996-2013 [cit. 18. března 2013] Dostupné z <
<http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-55702420-kojenecke-ustavy-jsou-zavrzenihodne-rika-expertka-ktera-skoli-nahradni-rodice.>>

³⁵ První zprávy.cz [online] © 2008-2012 [cit. 4. března 2013] Dostupné z <

³⁶ Pediatrie pro praxi [online] © 2009 [cit. 10. března 2013] Dostupné z
<<http://pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2004/01/04.pdf>.>

4. Ústavní péče

Jak již bylo zmíněno, Česká republika se řadí ke státům s nejrozšířenější ústavní péčí v Evropské unii. V řadě vyspělých zemí už desítky let ústavní péče neexistuje.

Zákonné vymezení důvodů nařízení ústavní péče se nachází v § 46 zákona o rodině, kde je stanoveno, že soud je nejprve povinen zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí nebo péčí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které mají přednost před výchovou ústavní. Ústavní výchovu lze nařídít nejdéle na dobu 3 let, pokud důvody na nařízení ústavní výchovy trvají, lze lhůtu pobytu prodloužit opakovaně vždy na nejdéle na dobu 3 let. Soud také může z důležitých důvodů prodloužit ústavní výchovu na jeden rok po dosažení zletilosti.

Ústavní výchova spadá pod tři ministerstva, která však většinou nejsou zřizovateli uvedených institucí, ale pouze je metodicky řídí a vykonávají nad nimi dozor. Zřizovateli bývají kraje, obce, církve, neziskové organizace a soukromé osoby. Ústavní výchova v kompetenci Ministerstva zdravotnictví České republiky, oddělení péče o matku, řídí kojenecké ústavy, dětské domovy od jednoho do tří let a dětské psychiatrické léčebny a oddělení dětské psychiatrie. Kojenecké ústavy a dětské domovy jsou zdravotnickým zařízením, ve kterých probíhá výchovná péče. Původně do těchto zařízení byly umísťovány děti ze zdravotních důvodů, dnes jsou tyto důvody především sociální. Do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, odbor speciálního vzdělávání a institucionální výchovy, spadají děti starších tří let. Jedná se o školská výchovná zařízení, jako jsou dětské domovy, dětské domovy se školou, diagnostické ústavy a výchovné ústavy. Posledním typem ústavů, které má na starost Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky oddělení pro rodinu a děti, jsou ústavy určené pro výkon ústavní výchovy dětí tělesně nebo mentálně postižených.³⁷Liga lidských práv

³⁷ Zpráva o stávajícím stavu náhradní rodinné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR, 2001 [cit.3. března2013]Dostupné z <http://klimes.mysteria.cz/nrp/nrp_v_cr.pdf>.

upozorňuje na nežádoucí vliv rozdělení systému ústavní péče mezi tři ministerstva. Jedním z důvodů je narušení sourozeneckých vazeb, kvůli věku dítěte.

Nejzávažnějším a nejzákladnějším problémem je vytvoření trvalého citového vztahu dítěte k pečující osobě, protože dochází k neustálému střídání pečujících osob nebo ústavů okolo dítěte. Název Dětský domov nevyjadřuje stejnou kvalitu prostředí, jako výraz domov, jimž se vyjadřuje místo, ve kterém rodina žije. Dětský domov, ve kterém se nachází např. až 48 dětí, není domovem, ale ústavním zařízením. Jeho zaměstnanci nejsou psychologickými rodiči, ale pouze pracovníci. Zaměstnanci ústavů nemohou za nepříznivé působení ústavů na děti. Většinou všechna jejich jednání jsou jen s těmi nejlepšími úmysly a vydávají mnoho sil na to, aby dětem kompenzovali nepřítomnost rodiny. Některé děti nelze umístit do náhradní rodinné péče, pro ně umístění v těchto zařízeních může být úspěšné. Mělo by to být ovšem jen výjimečné řešení. Ústavy by měly být malé s kapacitou maximálně deseti dětí, podobající se domu nebo bytu. Některá lůžková zařízení jsou potřebná pro okamžitou nebo krátkodobou pomoc, která by měla být schopná přijmout dítě i s rodičem, pokud rodič dítě neohrožuje. Proto vytvoření nového systému nemusí vést k úplnému uzavření ústavů (Matoušek a Pazlarová, 2010).

Při souhrnu všech náhradních péčí je nutno poukázat na individualitu každého dítěte a představu o jeho reálném umístění. Je teda na jednu stranu vhodné mít takto rozmanité spektrum náhradních rodinných péčí, které nelze ze dne na den zredukovat. Řešení náhlého rušení ústavů, není tak úplně dobré řešení, jak dokládají britské zkušenosti: „Výzkum a sociální politika od roku 1990 jasně demonstruje, že negativní přístupy k ústavní péči, převládající v předešlých patnácti letech, jsou nerealistické a škodlivé z pohledu nejlepších zájmů dítěte. Děti vyžadující náhradní péči, potřebují kompletní spektrum

zmíněných služeb, z nichž můžeme následně volit ty, které nejlépe naplňují individuální potřeby jednotlivců.³⁸

³⁸ KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M., Jak dál s *pěstounskou péčí na přechodnou dobu*? Středisko náhradní rodinné péče o.s. Praha 2011 s. 72.

5. Nevládní organizace a projekty náhradní rodinné péče

Ačkoliv stát je hlavní garantem a poskytovatelem sociální péče, významnou část sociálních služeb zajišťují různé nevládní organizace. Vymezení nestátních organizací nalezneme v zákoně o sociálně – právní ochraně dětí. Nevládní neziskové organizace působící v oblasti péče o děti jsou rozděleny do tří hlavních skupin. První skupinou jsou **nadace** – právní úpravou v zákoně č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech. Nadace se cíleně zabývají finanční podporou sociálních služeb pro děti, pěstouny a podpory rozvojových programů. Druhou skupinou jsou **občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, účelová zařízení církví a další právnické a fyzické osoby**. Občanská sdružení vymezuje zákon č. 83/90 Sb., obecně prospěšné společnosti zákon č. 248/1995 Sb., a účelová zařízení církví jsou vymezena v zákoně č. 3/2002 Sb. Tyto organizace jsou zaměřené na podporu a zavádění nových a účinných metod zabývajících se péčí o děti, případně jejich rodičů. Poslední skupinou jsou **nevládní neziskové organizace – poskytovatelé služeb v oblasti péče o děti a mládež**. Jsou organizace, které působí v rámci privátního sektoru. Zákon o sociálně – právní ochraně dětí dává možnost, aby i nestátní subjekty plnily určité úkoly na základě pověření vydaného krajským úřadem nebo Magistrátem hl. m. Prahy.^{39 40}

Obsahem výkonu může být oprávnění:

- vyhledávat děti, které vymezuje zákon o sociálně - právní ochraně dětí;
- pomáhat rodičům při řešení problémů související s péčí o dítě;

³⁹ Zpráva o stávajícím stavu náhradní rodinné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR, 2002 [cit. 3. Března 2013] dostupné z

<<http://www.varianty.cz/download/doc/books/24.pdf>.>

⁴⁰ Srov. s náhradní rodina [online] © 2013 [cit. 2. dubna 2013] Dostupné z:

<http://www.nahradnirodina.cz/soucasny_system_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice.>

- poskytovat rodičům poradenství ve výchově, péči o dítě a vzdělávání dítěte;
- pořádat poradenské činnosti, přednášky a kurzy;
- vykonávat činnost zaměřenou na ochranu a prevenci dětí před škodlivými vlivy;
- zřizovat zařízení pro výkon sociálně – právní ochrany dětí;
- poskytovat výchovnou a poradenskou činnost pěstounům a sledovat výkon pěstounské péče;
- zajišťovat přípravy u budoucích osvojitelů a pěstounů, kterou zastává krajský úřad;
- vyhledávat a navrhnout obecnímu úřadu budoucí osvojitele a pěstouny;
- vyhledávat děti vhodné k osvojení a pěstounské péči a oznamovat je obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností;
- poskytovat poradenskou činnost osvojitelům a osobám vykonávající pěstounskou péči.

Liga lidských práv upozorňuje na nízkou spolupráci státu a nestátních neziskových organizací. Nevládní organizace by byly schopny poskytnout rodinám podporu a pomoc, kterou orgán sociálně – právní ochrany dětí vzhledem k jeho kapacitě poskytnout nemůže. Nevládní organizace a jiné nestátní subjekty mohou svou preventivní a poradenskou činností velmi ovlivnit ústavní výchovu. K tomu je však potřeba posílení spolupráce státu s občanskou veřejností.

Dále uvádím stručnou charakteristiku jednotlivých organizací. Výběr jsem určila podle dotazníků, které se mi ze jmenovaných organizací vrátily vyplněné.

Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové

Výbor dobré vůle založila Olga Havlová roku 1990, tentýž rok vznikly i sesterské organizace v zahraničí (Rakousku, Velké Británii, Norsku, Švédsku, Nizozemí, USA, Kanadě, Francii a Německu). Výbor se zavázal působit na

morální vědomí společnosti, upozorňovat na nedostatky v sociální politice a v práci sociálních, zdravotnických a školských institucí a také podporovat nově vznikající projekty. Posláním Výboru dobré vůle – Nadace Olgy Havlové je podpora v oblasti zdravotnictví, sociální, humanitní a vzdělávací. Nadace usiluje o pomoc a začlenění lidí se zdravotním postižením, opuštěných dětí, nemocných a starších občanů po celé České republice. Výbor dobré vůle-Nadace Oly Havlové poskytuje nadační příspěvky všem tam, kde je to v souladu s cílem a posláním nadace.⁴¹

Natama

Natama je úspěšnou nestátní organizací, zabývající se odbornou podporou systému náhradní rodinné péče, registrována jako poskytovatel sociálních služeb podle zákona 108/2006 Sb., Magistrátem hl. m. Prahy. Toto občanské sdružení vzniklo roku 2003. Natama je akronym vytvořený z počátečních slabik slov nadace, táta a máma. Posláním Natamy je podporovat dítě v obtížné situaci, odborně podporovat rodiny, které budou pečovat nebo pečují o děti v náhradní rodinné péči, pomáhat ohroženým dětem nebo trpícím vývojovým traumatem, Umožnit dětem vyrůstat v bezpečném a zdravém rodinném prostředí, pomáhat dětem rozvíjet jejich možnosti a žít plnohodnotným životem, podílet se na vědeckém pokroku, učení, sdílení zkušeností a poznatků.⁴²

Klokánek

Klokánek je projektem Fondu ohrožených dětí, který byl založen roku 1990. Fond ohrožených dětí je občanské sdružení založené pro pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným nebo jinak sociálně ohroženým dětem. Klokánek je alternativa ústavní péče, jejímž cílem je nabídnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči na dobu, dokud se nebudou moci vrátit zpět do své biologické rodiny nebo dokud pro ně není nalezena trvalá

⁴¹Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové. [online] [cit. 16. dubna 2013] dostupné z <<http://www.vdv.cz/uvod/>>

⁴² Natama. [online] © 2013 [cit. 16. dubna 2013] Dostupné z <<http://natama.cz.>>.

náhradní rodinná péče. Přechodná rodinná péče je tvořena manželským párem nebo „tetami“, které vytvářejí rodinné prostředí pro děti nebo sourozenecké skupiny. Klokánky mají pověření od MPVS poskytovat okamžitou pomoc přímo z „terénu“ pro děti v tísni.⁴³

Naše dítě

Nadace Naše dítě založená Zuzanou Baudyšovou, pomáhá dětem již od roku 1993. Nadace se zasloužila o založení celostátní krizové Linky bezpečí a následně se rozšířila o Rodičovskou linku a Linku vzkaz domů. Hlavním cílem nadace je pomoci týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem, které se ocitly v obtížné situaci. Pro naplnění cílů se využívá přímé finanční podpory, osvětové činnosti a prosazování legislativních úprav směřujících k zlepšení systému ochrany dětí. Tato nadace je rovněž aktivní na poli dětských práv, v usilování o vytvoření účinného systému ochrany dětí v České republice. Zaměřuje se na vzdělávací projekty v oblasti dětských práv, osvětovou činnost, spolupracuje s dětskými domovy, udržuje kontakty s ostatními organizacemi a uděluje granty a vyřizuje individuální žádosti o pomoc.⁴⁴

Člověk hledá člověka

Člověk hledá člověka je občanské sdružení založené roku 1998 při Nadaci Terezy Maxové s účelem pomoci dětem, které vyrůstají v ústavní výchově. Cílem sdružení je podporovat a pomáhat biologické i náhradní rodiny, které mají problémy s výchovou dětí, podporovat a pomáhat dětem zdravotně a sociálně znevýhodněným, které žijí v ústavech, podporovat iniciaci systémových změn, které pomáhají k zlepšení situace ohrožených dětí a rodin. Člověk hledá člověka se věnuje mnoha projektům, všechny zde bohužel necharakterizuji. Jedním z nich je projekt Centrum pro rodiny, který spolupracuje s dětským domovem v Novém Strašecí a usiluje o návrat dětí zpět

⁴³ Klokánek[online] [cit. 17. dubna 2013] Dostupné z <<http://www.fod.cz/klokanek.htm>.>

⁴⁴ Nadace Nadace Naše dítě [online] [cit. 16. dubna 2013] dostupné z <<http://www.nasedite.cz/cs/home>.>

do jejich biologické rodiny nebo o umístění v pěstounské péči. Dalším projektem je projekt Pod křídly, který se snaží v dětech umístěných v dětských domovech zvýšit jejich seberealizaci a zvýšit jejich šance na lepší uplatnění v jejich životě. Následujícím projektem, který zmíním je projekt Využití zkušeností z Velké Británie při rozvoji vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče a práce s ohroženou rodinou, tento projekt zprostředkovává zkušenosti zahraničních expertů českým sociálním pracovníkům, pěstounům a neziskovým organizacím působícím v tomto oboru. Posledním zmíněným projektem je Vzdělávací program pro pracovníky školských zařízení ve Středočeském kraji. Tento projekt, jak je již zřejmé z názvu, se soustřeďuje na specifické a sjednocené vzdělávání pracovníků ve školských zařízeních.⁴⁵

Sdružení pěstounských rodin

Toto sdružení působí v oblasti rodinné péče od roku 1995. Díky jeho působení vznikla síť pěstounských rodin, která si navzájem pomáhá. Sdružení se snaží pomáhat znevýhodněným dětem a mladistvým lidem v jejich nepříznivém vývoji a dosažení kvalitní budoucnosti. Sdružení pěstounských rodin poskytuje programy a projekty pro rozvoj kvalitního života všem dětem. Některé projekty jsou ve spolupráci s Rakouskem např.: „*Posilujeme pěstounské rodiny*“. Sdružení také od roku 1997 vydává časopis Průvodce náhradní rodinnou péčí.⁴⁶

Střep - České centrum pro sanaci rodiny

Organizace Střep - České centrum pro sanaci rodiny je založena roku 1995, která se snaží vnášet do praxe právo dětí spokojeně vyrůstat ve své vlastní rodině tak, že pomáhá jejich rodičům vytvořit bezpečný a stabilní domov. Střep umožňuje dětem, aby nemusely být odebrány z domova do ústavů, aby se mohly vrátit z ústavů zpět domů. Rodičům umožňuje Střep, aby

⁴⁵ Člověk hledá člověka [online] © 2008 [cit. 16. dubna 2013] Dostupné z <<http://www.clovekhledacloveka.cz/>>.

⁴⁶ Sdružení pěstounských rodin [online] © 2009 [16. dubna 2013] Dostupné z <<http://www.pestouni.cz/pestouni/aktuality/cz/>>.

dokázali vytvořit a udržovat zázemí domova. Střep rovněž podává poradenství a zkušenosti ostatním institucím a organizacím, které ho chtějí následovat. Střep také poskytuje kurzy a akreditace.⁴⁷

Středisko náhradní rodinné péče

Středisko náhradní rodinné péče je občanské sdružení, které bylo založeno roku 1994 v Praze, svou činnost vyvíjí na území celé České republiky. Středisko náhradní rodinné péče se zabývá problematikou dětí vyrůstajících mimo vlastní rodinu nebo dětí, které se ocitly v tíživé životní situaci. Středisko náhradní rodinné péče realizuje tři hlavní programy. Prvním je rozvoj náhradní rodinné péče. Tímto programem se středisko snaží podporovat a rozvíjet propagaci náhradní rodinné péče. V rámci tohoto programu Středisko náhradní rodinné péče realizuje mnoho projektů. Jsou to např. Příprava žadatelů o náhradní rodinnou péči, Naše romské děti, Děti potřebují rodiče, Peníze pro život, Start do života atd. Druhým je program prevence, podpory a pomoci dětem a mládeži žijícím mimo vlastní rodinu. Cílem tohoto programu je zkvalitnění tráveného volného času a výuce sociálních dovedností. Posledním programem je program Metodického centra pro náhradní rodinnou péči. Cílem tohoto programu je zaměřit se na výzkumná šetření, metodiky, expertní konzultace atd., která povedou ke zkvalitnění služeb Náhradní rodinné péče⁴⁸

⁴⁷ Střep – české centrum pro sanaci rodiny [online] © 2007 [16. dubna 2013] Dostupné z <http://www.strep.cz/files/vz2011.pdf>.

⁴⁸ Výroční zpráva Střediska náhradní rodinné péče rodiny [online] © 2013 [29. dubna 2013] Dostupné z http://www.nahradnirodina.cz/vyrocní_zpravy/

6. Finanční podpora státu

Dávky pěstounské péče, jsou obsaženy v § 47e - § 47n zákona o sociálně – právní ochraně dětí. Vyplácení dávek se dělí na vyplacitelné dávky jednorázové a opakující se vyplácení při splnění stanovených podmínek v měsíčních splátkách. Okruhy dávek pěstounské péče jsou:

a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte,

Nárok na tento příspěvek má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Nárok o zachování příspěvku i po dosažení zletilosti, lze nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě. Tento příspěvek nenáleží po dobu, po kterou je dítě v plném zaopatření v zařízení pro péči o děti nebo mládež.

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí:

- a) 4 500 Kč/měsíčně pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 5 550 Kč/měsíčně pro dítě ve věku od 6 let do 12 let,
- c) 6 350 Kč/měsíčně pro dítě ve věku od 12 let do 18 let,
- d) 6 600 Kč/měsíčně pro dítě ve věku od 18 let do 26 let.

Jde-li o dítě, které je ze zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, vyplácí se měsíční příspěvek ve výši:

Dávky pěstounské péče				
<i>Dítě ve věku</i>	<i>Dítě ve stupni závislosti I (Lehká závislost) v Kč</i>	<i>Dítě ve stupni závislosti II (Středně těžká závislost) v Kč</i>	<i>Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) v Kč</i>	<i>Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) v Kč</i>
Do 6 let	4650	5550	5900	6400
6 - 12 let	5650	6800	7250	7850
12 - 18 let	6450	7800	8300	8700
18 - 26 let	6750	8100	8600	9000

Zdroj: ÚZ - zákona o sociálně právní ochraně dětí, str. 54

b) odměna pěstouna,

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci pěstounů. Pokud jsou oba manželé pečující osobou nebo osobou v evidenci, náleží odměna pouze jednomu z nich.

Výše odměny pěstouna činí:

- a) 8 000 Kč/měsíčně, je-li pečováno o jedno dítě,
- b) 12 000 Kč/měsíčně, je-li pečováno o 2 děti,
- c) 20 000 Kč/měsíčně v případě, že:
 - 1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - 2. je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je závislé na pomoci jiné fyzické osobě (ve stupni II, III a i IV. – viz tabulka výše),
 - 3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě.
- d) 24 000 Kč/měsíčně, pečuje-li pěstoun alespoň o 1 dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a to dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby osobě (ve stupni II, III a i IV. – viz tabulka výše).

Za každé další svěřené dítě do péče pěstouna se odměna částky zvyšuje vždy o polovinu.

Odměna pěstouna náleží i osobě, která je rodičem nebo prarodičem otce či matky svěřeného dítěte. Odměna pěstouna se poskytuje osobě pečující nebo osobě v evidenci i po dobu dočasné pracovní neschopnosti. Avšak nejdéle do konce uplynutí jednoho kalendářního měsíce, pokud je to déle, tak mu odměna pěstouna za péči o tyto děti nenáleží. Odměna pěstouna nenáleží osobě v evidenci po dobu, po kterou je přerušeno zprostředkování pěstounské péče.

c) příspěvek při převzetí dítěte,

Nárok na tento příspěvek má pečující osoba, která převzala dítě do pěstounské péče. Příspěvek při opakovaném převzetí stejného dítěte není znovu vyplacen. Výše příspěvku činí:

- a) do 6 let 8 000 Kč,

- b) od 6 let do 12 let 9 000 Kč,
- c) od 12 let do 18 let 10 000 Kč.

d) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla,

Nárok na tento příspěvek má pečující osoba, která má ve své péči nejméně 3 děti včetně zletilých nezaopatřených dětí, které zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna. Příspěvek se vztahuje na koupi či opravu motorového vozidla. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70% pořizovací ceny a k prokazatelným výdajům opravy činí příspěvek nejvýše 100 000 Kč. Součet příspěvků nesmí přesáhnout částku 200 000 v období 10 let.

e) příspěvek při ukončení pěstounské péče.

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péči má osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči. Výše příspěvku činí 25 000 Kč a náleží jen jednomu.⁴⁹

⁴⁹ ÚPLNÉ ZNĚNÍ, *Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství*, Edice ÚZ, Sagit, 2013.

7. Formy náhradní rodinné péče v Evropě

Forma institucionální výchovy, která je běžná u nás v České republice je v mnoha státech Evropy nahrazena profesionálními rodinami. Vyrůstajícím počtem sociálně ohrožených dětí, vznikají vysoké nároky na péči o tyto děti, které v mnoha vyspělých zemích vedly k diferenciaci pěstounské péče. V této kapitole umožním blíže nahlédnout do systémů evropských zemí náhradní péče. Jedná se o Slovensko, Rakousko, Švédsko, Francii a Velkou Británii.

7.1 Slovensko

Přestože je nám Slovenská republika nejbližší a nejpodobnější v socioekonomických podmínkách a historii, tak se v systému náhradní péče liší. Na Slovensku je od roku 1995 aktivně zavedena profesionální pěstounská péče, kdy vzniklo prvních šest profesionálních rodin. Její oficiální název je „profesionálna náhradná výchova v rodine“. Profesionální pěstounskou péči vymezuje zákon o sociálnej pomoci č. 195/1998 Z. z. a zákon č. 279/93 Z. z. o školských zariadeniach z roku 1993. U zrodu profesionální pěstounské péče stála nestátní organizace „Návrat“. Tato organizace má na starosti vzdělávání pracovníků, praxi, pořádá také zvláštní pětidenní přípravy pro profesionální pěstouny. Návrat také poskytuje možnosti vzdělání, poradenství, asistenty do rodin, pobyty a hlavně mnoho podpůrných služeb podporující rodinu a především ohrožené děti. Jejich přesvědčení je, že rodina je optimálním prostředím pro rozvoj osobnosti dítěte (in Výroční zpráva Návrat, 2011).

Profesionální pěstouni jsou zaměstnanci dětského domova, takže o umístění dítěte kromě soudu rozhoduje také ředitel příslušného dětského domova. Pravomoce ředitele příslušného dětského domova zůstávají i pokud žije dítě v rodině pěstounů. Profesionální rodič má tedy pravomoci velmi omezené. Dítě zůstává v kompetenci ústavního zařízení a není svěřeno do péče konkrétní osobě. Do profesionální pěstounské péče jsou svěřovány děti s nařízenou ústavní výchovou a děti, které nemají velkou šanci na osvojení nebo klasickou pěstounskou péči. V případě, že dítě studuje může pěstounská péče trvat do 25 let. Děti z přechodně pěstounské péče mohou odcházet zpět do

biologické rodiny, ovšem pokud se situace zlepšila. Z výsledků vyplývá, že se to poměrně daří. Maximální počet umístěných dětí do jedné rodiny je šest. O umístění každého dítěte rozhoduje opět ředitel po dohodě s profesionálním pěstounem. Profesionální pěstounství je zaměstnání, které je ze zákona ohraničeno stejnými podmínkami a právy jako pracovní poměr. Jedná se o velmi náročné povolání, které vyžaduje určité vzdělání, předpoklady a podstoupení mnoha psychologických vyšetření (Bubleová, a kol., 2002).

7.2 Rakousko

Rakousko je jednou ze zemí, kde je systém profesionální pěstounské péče dobře rozpracován. Právní úprava náhradní rodinné péče je obsažena ve Všeobecném občanském zákoníku. Jednou z organizací, která zastává významné místo v systému náhradní rodinné péče, je sdružení „Iniciativa náhradní rodina“. Toto sdružení se soustřeďuje na pomoc a podporu pěstounským rodinám, ale také na přípravu budoucích pěstounů a osvojitelů. Sdružení spolupracuje s Úřadem pro péči o mládež, jeho činnost se opírá o Zákon o ochraně dítěte z roku 1990. Podle tohoto zákona je sdružení oprávněné připravovat a doprovázet pěstounské rodiče, poskytovat speciální výuku, vzdělávací přednášky, pořádání setkání pěstounských rodin a další doprovodné programy. Pro děti, které vyžadují zvláštní péči (děti s vrozenými vadami, vývojovými riziky nebo děti problémových rodičů) sdružení poskytuje vzdělání a přípravu budoucím pěstounským rodinám.⁵⁰ V Rakousku je kromě klasických pěstounských rodin také realizován projekt sociálně – pedagogických pěstounských rodin. Ty přijímají děti se zvláštními odlišnostmi chování, tělesně či duševně postižené, děti z nezdařené dřívější náhradní rodinné péče. Tyto rodiny získávají úhradu za náklady a výdaje spojené s péčí, školením, stravováním, také jim náleží příplatek za zvláštně vykonanou sociálně – pedagogickou péči. Výkon této profesionální pěstounské péče je

⁵⁰ BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., PAZLAROVÁ H., JANÍČKOVÁ, R., *Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte s reintegrací rodiny*. Středisko náhradní rodinné péče, VÚPSV, 2002

mnohem ekonomičtější nežli umístění dítěte do dětského domova.⁵¹ Další formou pomoci rodinám je model „Denní matky“. Jedná se o matky v domácnosti, které jsou ochotny vzít přes den do péče děti rodičů, kteří celodenně pracují. Sdružení tyto „denní matky“ připravuje a školí podle vládních norem. Těmto ženám náleží určitá odměna.

7.3 Švédsko

Ve Švédsku je klasická dlouhodobá pěstounská péče nejrozšířenějším typem náhradní rodinné péče. Veškeré kompetence ohledně pěstounské péče jsou v rukou státu. Ten zodpovídá za výběr a přípravu budoucích pěstounů a rovněž hradí náklady na tuto činnost, také rozhoduje o umístění konkrétního dítěte do pěstounské péče. Pěstounská péče zde může být krátkodobá i dlouhodobá. Vývoj dětí je sociálními pracovníky průběžně kontrolován. Pěstouny mohou být manželské páry, jednotlivci i homosexuální páry. Konec pěstounské péče nemusí nastat dosažením osmnácti let, může být prodloužena (Zezulová, 2012).

Služby spojené s profesionální pěstounskou péčí má v kompetenci stát. Stát také zodpovídá za výběr budoucích pěstounů a úhradu jejich nákladů. Pěstouni musí být prověřeni, projít přípravným procesem a splňovat určité podmínky (např. nesmí být starší o více jak 45 let než dítě, toto se nevztahuje na příbuzenskou pěstounskou péči). Žadatelé prochází několikahodinovým pohovorem se sociálním pracovníkem a dále jsou nejméně dvakrát navštíveni sociálním pracovníkem doma. Potom následuje psychologické vyšetření a poslední návštěva v rodině. Délka pobytu dítěte v rodině se pohybuje od 1 roku do 20 let. Do jedné rodiny mohou být umístěny maximálně čtyři děti. Rodinným supervizorem je státní sociální pracovník. Ve Švédsku existují taktéž dětské domovy a podobná institucionální zařízení (Bubleová, a kol., 2002).

⁵¹ ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1.vyd. Portál, 2002. 196 s

7.4 Velká Británie

Velká Británie je naším vzorem pro náhradní péči. Nejběžnější formou umístování opuštěných dětí je pěstounská péče, která se řídí zákonem o dětech z roku 1989 (The Children Act). Nejvyšší prioritou je soud, který při svém rozhodování bere hlavní zřetel na blaho dítěte. Soud také musí brát ohled na zjiitelná přání a pocity dítěte (s přihlédnutím k jeho věku a rozumovým schopnostem), potřeby fyzické, emocionální a potřeby v oblasti vzdělávání, pravděpodobný dopad změny na dítě, pohlaví, původ, trauma, kterým dítě trpělo nebo trpět bude, posouzení schopnosti jeho rodičů a jiných osob, naplnit potřeby dítěte a další pravomoci, které má podle tohoto zákona soud k dispozici (Zezulová, 2012).

Pěstounská péče existuje v mnoha podobách, využívána v rozmanitých situacích. Typy pěstounské péče (Matějček, 1999):

1. *Respitní (úlevná) pěstounská péče*

Je péče na určitou dobu, poskytující odpočinek od zatížení stálou péčí o děti, nabízená rodičům, ale někdy i dětem. Většinou je využívána na víkendy, ale někdy i na celý týden. Je především využívána u dětí s poruchami učení, u dětí s tělesným postižením nebo u dospívajících, kteří mají časté konflikty se svou rodinou.

2. *Azylová či nouzová pěstounská péče.*

Byla vytvořena, jako reakce na hromadné rušení dětských domovů. Azyloví pěstouni mají být schopni přijmout dítě v tzv. „krizové situaci“ na jednu nebo více nocí, do té doby dokud se pro ně nenajde trvalejší umístění. Tito pěstouni dostávají příspěvek za neustálou pohotovost, ale také odměnu za každé umístěné dítě.

3. *Krátkodobá pěstounská péče.*

Péče vhodná pro malé děti před osvojením, ale také využitelná v případech, kdy probíhá krize v rodině dítěte nebo hospitalizace rodiče, který nemá nikoho, kdo by ho v péči o dítě zastoupil. Krátkodobá pěstounská péče může trvat od několika dnů až po

několik měsíců, ale může nastat situace, kdy tato péče přeroste v péči střednědobou nebo dlouhodobou.

4. *Střednědobá pěstounská péče.*

Je jednou z nejvyužívanějších forem, její rozmezí se pohybuje od sedmi týdnů do dvou let. Bývá využívána u rodin v krizi, aby mohla vyřešit své problémy nebo v případě ochrany dítěte před ohrožujícím prostředím vlastní rodiny. Děti umístěné v této péči většinou vyžadují zvýšenou péči a pozornost, jejich výchova či převýchova bývá náročnější. Těmto dětem nelze poskytnout „náhradní“ rodiče, protože mají vlastní. Některé děti ze střednědobé péče přecházejí do dlouhodobé péče.

5. *Dlouhodobá a trvalá pěstounská péče.*

Tato forma pěstounské péče trvá přibližně od dvou let výše, popřípadě až do doby, kdy dítě dosáhne plnoletosti. Pokud se dítě nemůže vrátit zpět do vlastní rodiny, je v nejlepším zájmu, aby bylo dítě pěstouny osvojeno. Jestliže se tak stane, osvojitelé získávají odpovídající příspěvek.

6. *Soukromá pěstounská péče.*

Tento typ pěstounské péče se od předešlých zákonných pěstounství liší tím, že si rodiče dítěte vybírají pěstouny nebo s výběrem pěstounů souhlasí, ale oni sami pěstounům vyplácejí příspěvek. Rodiče dítěte a pěstouni jsou povinni oznámit umístění dítěte do pěstounské péče orgánům sociální péče. Toto opatření poskytuje sociálním pracovníkům možnost prověřit vhodnost nového domova.

Většina umístění je považována za zdařilá, ale v důsledku nedostatku pěstounů je spojování dětí a rodin se zvláštními potřebami problematické. Problém se vyskytuje spíše u adolescentů a dětí z menšinových etnických skupin. Děti jsou umísťovány tam, kde je volno, než do speciálně vybraného prostředí pro naplnění jejich potřeb.

8. Výzkumná část

Jak jsem již zmiňovala v úvodu, v mé praktické části práce se chci zaměřit na mínění odborníků v náhradní péči o děti. Na základě mediálně publikovaných názorů, vypracuji názory odborníků v konkrétních sférách náhradní péče v České republice o současných změnách. Pro realizaci svého výzkumu jsem zvolila dotazník, který obsahuje celkem 16 otázek. Výzkum jsem realizovala od začátku března do konce dubna 2013. Průběh výzkumu a sběr dat probíhal, na základě oslovení a následném soukromém setkání, nebo pouze skrz e-mail, konkrétních respondentů. Formou e-mailu jsem oslovila 247 respondentů a z toho jsem navštívila osobně 6 dotazovaných (Městský úřad Prahy 7, sociální odbor, bývalá sociální pracovnice, sociální pracovnice z Prahy 11, dvě právničky zabývající se rodinným právem a paní, která má v pěstounské péči vnučku a zajímá se o stávající problematiku náhradní rodinné péče).

V celkovém souhrnu mi z 247 respondentů odpovědělo pouze 28 dotazovaných tj. 11%. Někteří mi z časových důvodů nemohli se zasláním dotazníků vyhovět, jiní se zase zajímají o jinou cílovou skupinu a k této problematice nemají dostatek informací a další dotazování ani neodpověděli.

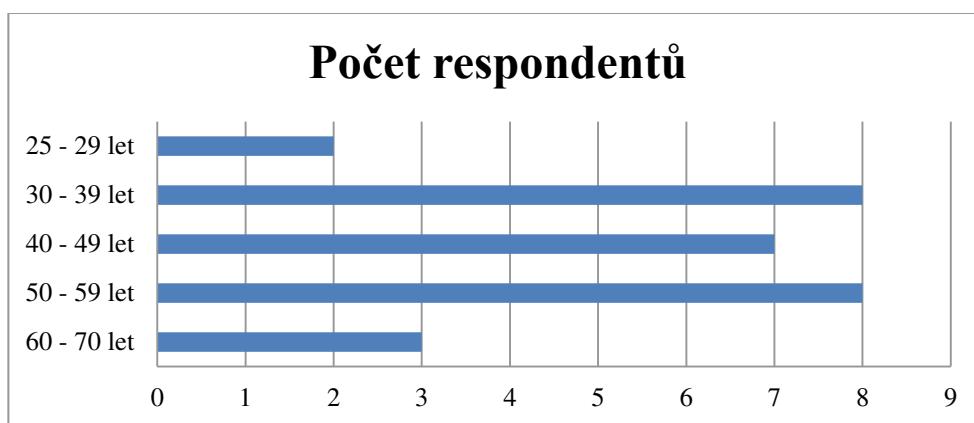
8.1 Charakteristika respondentů

Mezi oslovené respondenty jsem se snažila začlenit rozmanité množství kvalifikací v oblasti náhradní péče. Oslovila jsem jednotlivé okresy a jejich městské úřady, dětské domovy, nestátní a neziskové organizace, sociální pracovnice orgánu sociálně – právní ochrany dětí, právničky zabývající se rodinným právem, psychology a také pěstouny. Z každé oslovené skupiny se mi vrátily nejméně dva dotazníky. Z jednotlivých okresů se mi vrátily dotazníky z městského úřadu Berouna, Blatné, Horní Plané, Liberce, Litoměřic, Tábora, Rumburku a městské části Prahy 3 a 7. Z oslovených dětských domovů zpětnou vazbou reagoval Dětský domov a Školní jídelna Benešov, Racek, Dětský domov Čtyřlístek, Dětský domov Domino, Dětský

domov Dolní Počernice a Dětský domov Pyšely. Z neziskových organizací mi odpovědělo Centrum pro rodinu Sluníčko, Nadační fond Klausových, Nadace Olgy Havlové, Občanské sdružení V zájmu dítěte, Trialog (Brno), Středisko náhradní rodinné péče a Edukačně náborová kampaň: Hledáme rodiče. Dále mé respondenty tvoří dva pěstouni, dva právníci a dva psychologové.

8.2 Vyhodnocení výsledků

1. Věková hranice respondentů byla obsažena ve stupnici:

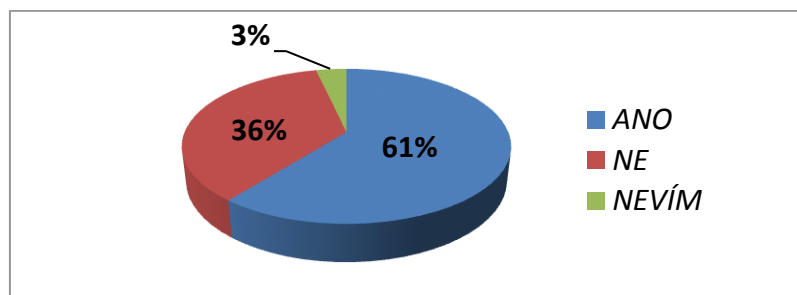

Průměrný věk dotazovaných je 45 let.

2. Specializace dle zaměstnání respondentů

Specializace dle zaměstnání respondentů		
	<i>Zaměstnání:</i>	<i>Počet:</i>
	Pěstoun	2x
	Pracovníci náhradní rodinné péče	4x
	Právník	2x
	Psycholog	2x
	Ředitel dětského domova	4x
	Sociální pracovnice	12x
	Sociální politik	1x
	Sociální koordinátor	1x

**3. Myslíte si, že mezinárodní přístup (tlak na ústavní péči, posílení
pěstounů atd.) bude fungovat i v ČR?**

Na otázku číslo tři odpovědělo 61% respondentů ANO a mezi předpoklady fungování Mezinárodního přístupu uvedli:

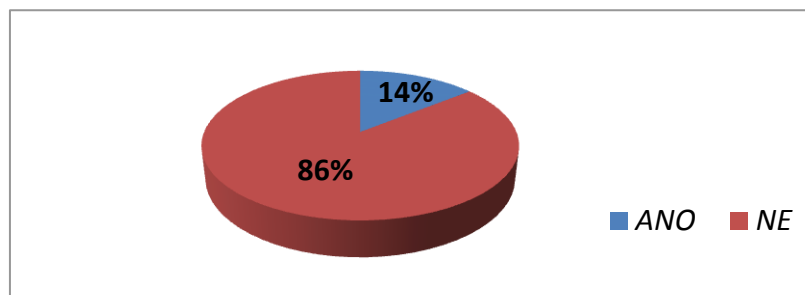
1. Dostatečná finanční podpora pěstounské péče, nestátních organizací a podpůrných institucí doprovázející pěstounské rodiny.
2. Uplynutí dlouhé doby ověřenou praxí a k získání dostatečného množství pěstounů.
3. Vyplnění mezer v současném nepřipraveném systému. Jednotná vládní strategie.
4. Důraz na prevenci rodin.
5. Změna pohledu veřejnosti na pěstouny a i na děti z menšinových etnik a změna ekonomické situace jejich rodin.
6. Zvýšení nabídky služeb pro pěstounské rodiny, vzdělávání, odborné supervize pro pěstouny.
7. Jasně stanovení pravidel a kritérií pro pěstouny.

Mezi nejčastější předpoklady dotazovaní uvedli bod č. 1, ten se objevil až u 10 respondentů (57%) z obsažených odpovědí ANO. Následující nejčastější odpovědí byl bod č. 2, který byl obsažen u 4 respondentů (23%). Bod č. 3 se objevil u 3 respondentů (17%). Následující body se objevily jen jednou u každého respondenta zvlášť.⁵²

⁵² Výše zmíněné body se objevily současně u jednoho respondenta.

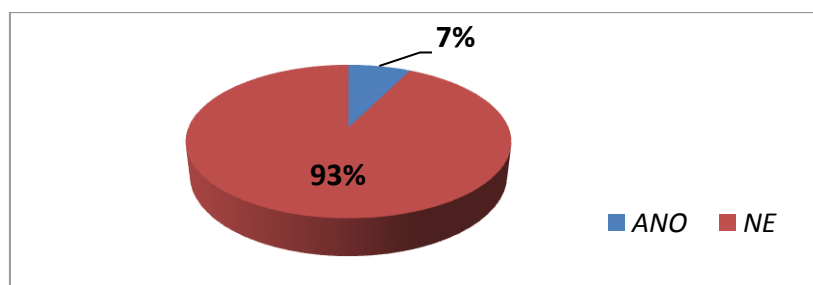
Respondent, který odpověděl na tuto otázku neví, to odůvodnil slovy, že mezinárodní přístup není ideální.

4. Myslíte si, že je na tyto změny společnost připravená (dostatečné množství kvalifikovaných pěstounů)?

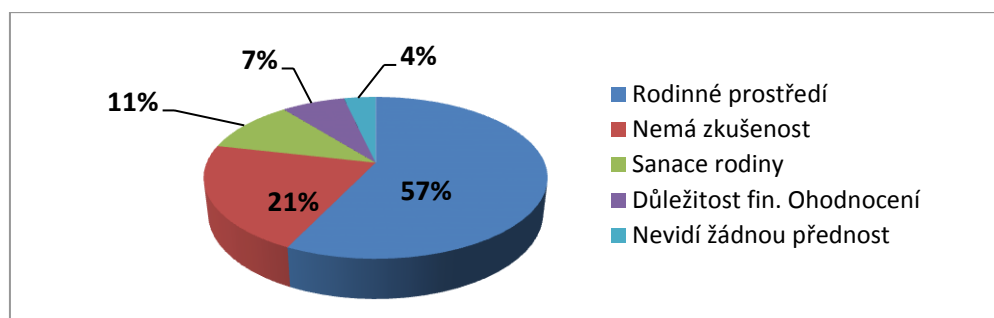
Ze všech dotazovaných je 86% přesvědčeno, že společnost není na současné změny připravená a 14% si myslí, že ANO.

5. Myslíte si, že je veřejnost o této problematice dostatečně informovaná?

Z grafu vyplývá, že si respondenti o společnosti myslí, že není dostatečně informovaná. Tento fakt doplním o poznatek z rozhovoru se sociální pracovnící, která se vyjádřila k negativnímu postoji médií k současné problematice. Dle jejího názoru špatná propagace médií škodí stávající proměně a hlavně současným i budoucím pěstounům.

6. Jaká si myslíte, že jsou pozitiva na přechodné pěstounské péči z předešlých zkušeností?

Volné odpovědi jsem seskupila do pěti hlavních skupin, které jsem vyjádřila grafem. Mezi hlavní a nejrozsáhlejší skupinu (*rodinné prostředí*) jsem zahrnula odpovědi typu:

- Individuální péče skrze klíčovou osobu, která přispívá k zdravému vývoji dítěte (ukázka rodinného prostředí a lepší začlenění dětí do společnosti), pozitivní citové vazbě a nižší traumatizovanosti.
- Záchrana před ústavní výchovou.
- Rychlé umístění dítěte do náhradní rodinné péče bez mezistupně ústavního zařízení.

Druhou skupinu (*nemá zkušenost*) tvoří respondenti, kteří s touto péčí nemají žádnou zkušenost. Mezi třetí skupinu (*sanace rodiny*) jsem zahrnula odpovědi typu:

- Kontakt s původní rodinou, nezatajovat dětem jejich biologické rodiče.
- Sanace rodiny.

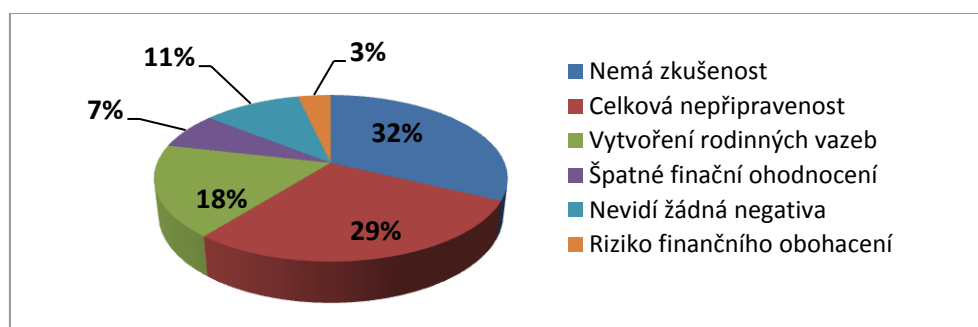
Čtvrtá skupina (*důležitost fin. ohodnocení*) je tvořena respondenty, kteří uvedli jako pozitivum na současné přechodně pěstounské péči:

- Finanční úsporu využitelnou v oblasti služeb pěstounů a osvojitelů.

- Důležitost finančního ohodnocení pěstouna i v době „bez dítěte“ (v době kdy pěstouni na přechodnou dobu nebyli finančně ohodnoceni, nebyla tato forma pěstounské péče v ČR téměř využita).

Poslední skupinu (*nevidí žádnou přednost*) tvoří respondent (sociální pracovníce), který v této péči nevidí žádnou přednost, protože si děti naváží citový vztah, který je jen na krátkou dobu. Z grafu vyplývá, že na pěstounské péči na přechodnou dobu je nejvíce pozitivní rodinné prostředí (57%).

7. Jaká si myslíte, že jsou negativa na přechodné pěstounské péči z předešlých zkušeností?

Stejně, jako tomu bylo u předchozí otázky, jsem rozdělila volné odpovědi do skupin. První skupinu (*Nemá zkušenost*) tvoří respondenti, kteří nevidí nebo nemají žádnou negativní zkušenost s pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Do druhé skupiny (*Celková nepřipravenost*) jsem začlenila respondenty, kteří kritizují nepřipravenost systému této péče. Jako důvody uvedli:

- Nepřipravenost společnosti a lidí kolem.
- Nepřipravenost systému, zájemců a nefunkčnost stávajícího modelu této péče.
- Nezajištěnost pěstounů.
- Špatná kvalifikovanost pěstounů.

Třetí skupinu jsem nazvala (*Vytvoření citových vazeb*), respondenti v této skupině uvedli:

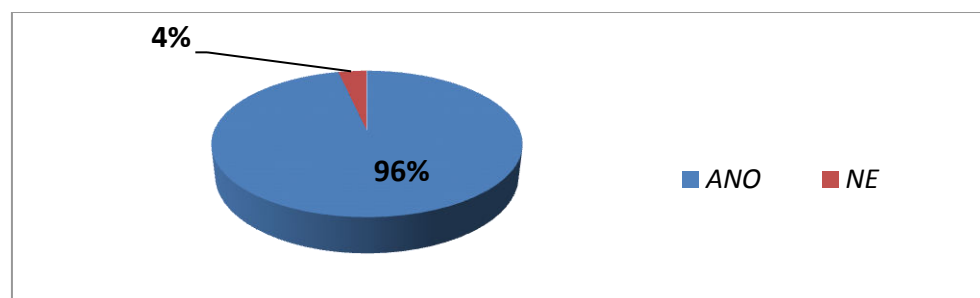
- Narušení vztahu s biologickými malými dětmi v rodině, když jsou děti přijaty jen na krátkou dobu. Malé děti to velmi těžce snášejí, (sociální pracovníce).
- Vytváření pout mezi dětmi a pěstouny, doprovázené zklamáním ze ztráty pěstouna.
- Vytvoření citových vazeb v novém prostředí (zabydlení – nechce odcházet).

Další skupinu (*špatné fin. ohodnocení*) tvoří respondenti, kteří uvedli za negativní důvod pěstounské péče na přechodnou dobu:

- Nedostatečné finanční ohodnocení, které svými důsledky přináší nedostatek pěstounů.

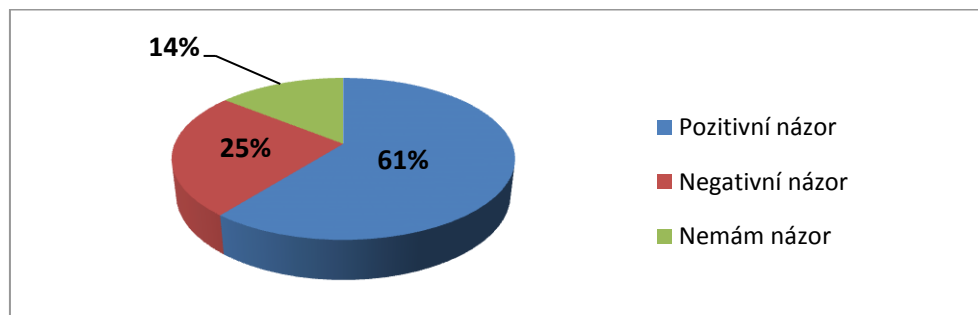
Respondenti, kteří nepocítují žádná negativa na přechodně pěstounské péči, tvoří pátou skupinu (*Nevidí žádná negativa*). Poslední skupinu tvoří respondent (ředitel dětského domova), který má obavy z finančního obohacení pěstounů v době krize, kdy jsou dávky pěstouna velmi výhodné. Což by nemělo být hlavním cílem budoucích pěstounů.

8. Je podle Vaší zkušenosti možná a přínosná práce s biologickou rodinou, tak aby se mohlo dítě vrátit zpět do rodiny?

Většina respondentů (96%) odpověděla na tuto otázku kladně. Podle zkušenosti odborníků v této oblasti je práce s biologickou rodinou přínosem.

9. Stručně vyjádřete Váš názor na profesionální pěstounskou péči.

Na otázku číslo 9 odpovědělo 61% respondentů pozitivně. Mezi pozitivní názory patřily:

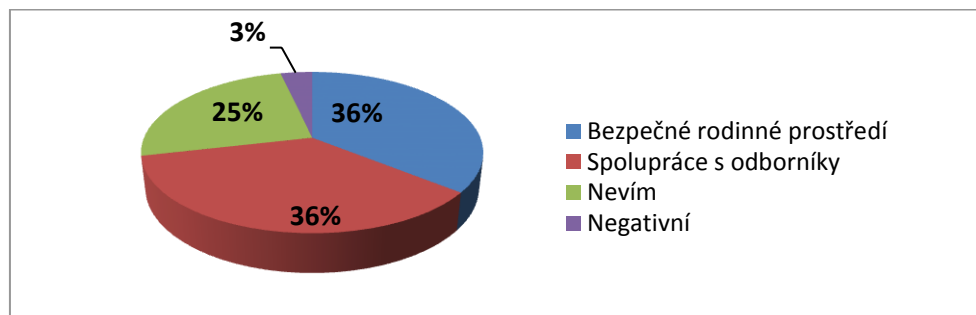
- Profesionální pěstounská péče je přínosná, jak po stránce osobnosti tak i finanční.
- Každá pěstounská péče je profesionální
- Se srovnáním se zahraničním systémem, jsme na tom dobře.
- Poskytnutí rodinného prostředí.

Negativní názory tvořily (25%):

- Nadměrný dohled pěstounů a rodin.
- Nedostatečná kvalifikace pěstounů.
- Negativní zkušenosti ze zahraničí.
- Pěstouni budou brát svou činnost jako své zaměstnání, tudíž bude chybět citová vazba.

Neutrální názor tvořilo 14% respondentů.

10. Jak si představujete funkční profesionální pěstounskou péči?

Funkční profesionální péči si odborníci v této oblasti představuje 36% dotazovaných jako péči, která bude poskytovat rodinné prostředí za předpokladů:

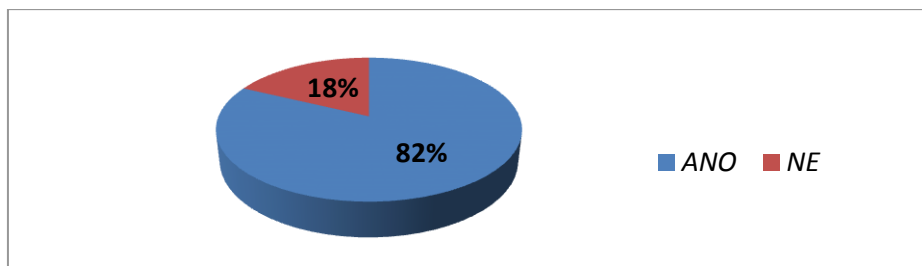
- Rodinného prostředí, které bude bezpečné pro dítě.
- Přednosti před ústavní péčí a v případě pěstounů chování k dětem jako k vlastním.
- Poskytnutí přípravy do normálního života.

Následujících (36%) dotazovaných si představuje profesionální péči hlavně postavenou na spolupráci s odborníky, která bude zahrnovat:

- Monitoring rodiny.
- Vzdělávání rodiny.
- Sanaci rodiny.
- Přísný dohled rodiny.
- Profesionální pěstouni jsou vždy k ruce pro rychlou pomoc.

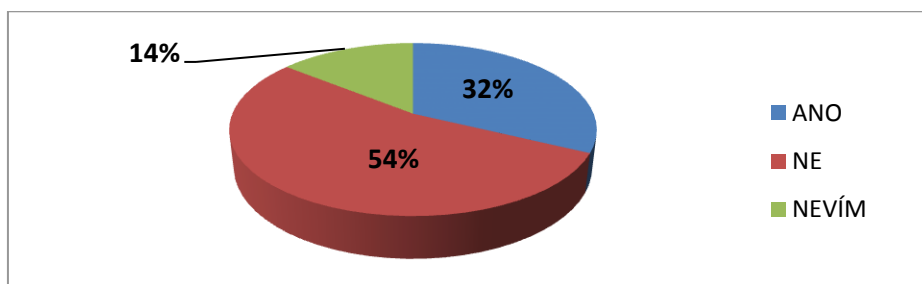
Následujících 25% respondentů si profesionální pěstounskou péči neumí představit. Zbýlý respondent (3%) má obavy z nedostatečné kvalifikaci profesionálních pěstounů a zneužití lidí bez zaměstnání.

**11. Souhlasíte s finančním ohodnocením profesionálních pěstounů,
je úměrný?**

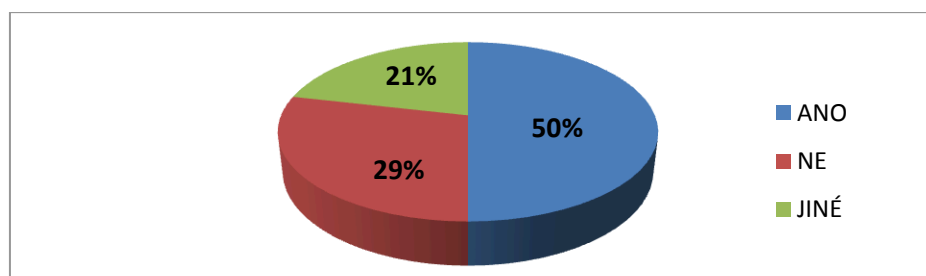
Z výsledku vyplývá, že 82% respondentů souhlasí s finančním ohodnocením profesionálních pěstounů a zbylých 18% s tímto faktem nesouhlasí.

**12. Myslíte si, že jsou kriteria pro výběr profesionálních pěstounů
dostatečně ošetřená?**

Výsledkem na tuto otázku je, že 54% dotazovaných si myslí, že kriteria pro výběr pěstounů není dostatečně ošetřený, 32% respondentů se domnívá, že ano a zbylých 14% neví.

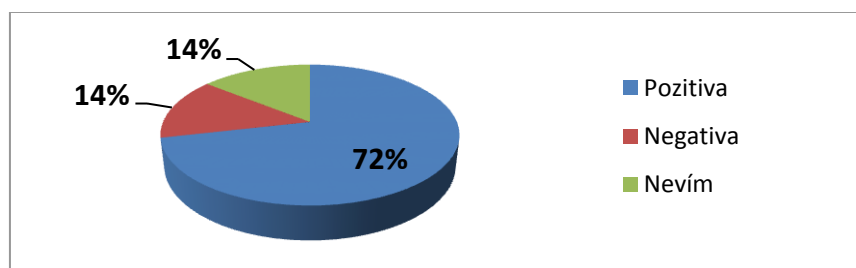
13. Co si myslíte o obavách z profesionálních pěstounů - přijímají svoji funkci jako business, jsou oprávněné?

Ukazuje se, že 50% respondentů, je přesvědčeno, že řada profesionálních pěstounů bude přijímat svou profesi jako formu přivýdělků a ne jako poslání. Následujících 25% dotazovaných nepovažuje funkci profesionálního pěstounství jako business. Jiné odpovědi tvoří (21%):

- Je to individuální přístup, ale odborná příprava by tomu měla zabránit.
- Každý pěstoun si zaslouží dostatečné ohodnocení.
- Zaměstnanec dětského domova také dostává mzdu, pěstoun se své „práci“ věnuje 24 hodin denně.
- Jen pro peníze to nevydrží nikdo dlouho.
- Někteří jsou bohužel motivováni jen penězi.

14. Napište, jaká si myslíte, že jsou pozitiva na ústavní péči.

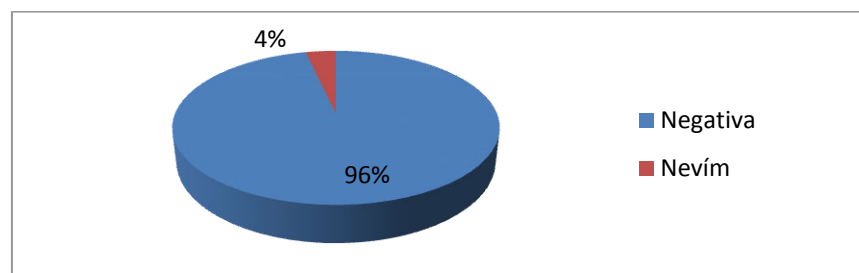

I v takto jasně definované otázce se objevily negativní odpovědi (14%) a také odpověď Nevím (14%). Pozitiva našlo (72%) respondentů, opět se mnoho dotazovaných shodlo v některých bodech. Mezi pozitiva byly uvedeny tyto body:

- Vetší možnosti poznání.

- Samostatnost, zajištění základních potřeb a psychická jistota.
- Nadměrná péče a zajištění materiálního zabezpečení.
- Útěk z patogenních vlivů rodiny.
- Špatné zkušenosti provázeny z pěstounské péče.
- Rychlá pomoc dítěti a pro vysoce problémové děti.

15. Napište, jaká si myslíte, že jsou negativa na ústavní péči.

V této otázce se také objevila jedna odpověď nevím (4%) a zbylé odpovědi (96%) vyjádřím v následujících bodech:

- Nejzákladnějším a nejvíce obsaženým negativem na ústavní péči u mnoha respondentů byl bez pochyby poznatek, že děti nezažívají přirozené rodinné prostředí.
- Ústavní péče postrádá individuální přístup k dítěti.
- Střídání vychovatelů.
- Velké skupiny dětí (nedostatek soukromí, šikana, přiučují se od dětí to, co ještě neumí atd.).
- Špatný psychický a emoční vývoj.
- Odkázání sami na sebe, nikdo se o ně podrobně nestará– nemají k sobě blízkého člověka.
- Domy na půl cesty nejsou pro ně řešením – děti nejsou vedeny k samostatnosti.
- V ústavní péči chybí muži. (pěstounka)
- Děti se neumí začlenit do systému, založit rodinu a hospodařit s penězi.

Závěr

Nový systém náhradní rodinné péče se malými krůčky blíží ke znovuoobnovení náhradní rodinné péče, která byla propracovaná do vpádu komunistického režimu, který tento systém úplně zničil a zavedl ideologickou kolektivizaci, která ve střípcích přetrvávala až do současnosti. Dnes je systém náhradní rodinné péče osvobozen od izolace sousedních zemí a je prověřen řadu let několika výzkumy a obohacen praxí mezinárodních modelů z kterých můžeme čerpat. Ovšem při nadměrném přijímání modelů ze zahraničí by se mělo postupovat obezřetně, s citlivostí a ohledem k českým specifickým. Proto oceňuji současnou novelu, která není úplně srovnatelná se systémy sousedních zemí.

Z výzkumného šetření vyplývá, že zavedené změny letošního roku v obsáhlé novele jsou z řad odborníků očekávané a příznivě vítané. Současný systém má stále řadu mezer, které je potřeba doplnit. Lze jen očekávat postupem času viditelné a prospěšné rozdíly, které budou ověřeny praxí. Dále výzkum potvrzuje, že největšími pozitivy změn je rodinné prostředí poskytnuté dětem a to i když bude krátkodobé, protože pěstoun má prostor věnovat se individuálně dítěti na jeho pozitivním vývoji. Spolupráce a kontakt s biologickou rodinou je také kladně hodnocen. Na přístupu a informovanosti veřejnosti má jistý vliv propagace médií, která je často zkreslená a spíše ke škodě než k prospěchu. Z výsledků mého výzkumu jasně vyplývá, že společnost není na změny v náhradní rodinné péči dostatečně připravená a ani informovaná. Právě dostatečná informovanost veřejnosti může pomoci při hledání nových pěstounů. Přijetí současné podoby pěstounské péče by nemělo být zavrhováno.

Sama jsem mohla nahlédnout do pár institucí, jak díky studiu, tak díky získání informací k vypracování mé práce. Navštívila jsem, jak ústavní péči v České republice, tak instituce zabývající se rodinnou péčí. V ústavní péči na mě prostředí působilo pozitivně a příznivě, děti zde měly dostatek materiálního zabezpečení, které je vidět hned na první pohled. Právě tento fakt se objevil

mnohokrát ve výzkumu jako negativa ústavní péče a to zejména ve smyslu zkreslených představ o reálném životě těchto dětí. Při hlubším rozboru a ohledu na pozitivní vývoj dítěte podložený mnoha výzkumy z řad odborníků doplněných o fakta vlivů rodiny na jedince je rodinný element v ústavní péči nenahraditelný. Je jen otázkou času, jak se ztotožní se změnami zaměstnanci ústavů, sociální pracovníci a hlavně děti a za jaký čas u nás ústavní péče vymizí.

Použitá literatura

- ARCHEROVÁ, A. Dítě v náhradní rodině: nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině. Praha: Portál, 2001. 119 s. ISBN 80-7178-578-4
- AURORSKÝ KOLEKTIV, Rodina a dítě, Veřejný ochránce, Brno, ASPI, 2007, 215 s.
- BERNÁTČANOVÁ P. A JAHELKA I., Neznalost zákona neomlouvá, 1.vyd, Praha, Motto, 2006, 250 s.
- BITTNER, P., HAVIGEROVÁ, J., JANIŠOVÁ I., LANGHANSOVÁ H., Děti z ústavů!, © Liga lidských práv, 2007, 72 s. ISBN 978-80-903473-4-2
- BUBLEOVÁ, V., KOVAŘÍK, J., PAZLAROVÁ H., JANÍČKOVÁ, R., Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte s reintegrace rodiny. Středisko náhradní rodinné péče, VÚPSV, 2002, 63 s.
- BUBLEOVÁ, V. a KOLEKTIV AUTORŮ, Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém, Praha, Ireas, 2007, 236 s. ISBN 978 – 80 – 86684 – 47 – 5
- Britské listy, 2011. tisková zpráva Ligy lidských práv. ISSN 1213-1792. [online] © 1996-2012 [cit. 12. března 2013] Dostupné z <<http://www.blisty.cz/art/59158.html>>.
- Člověk hledá člověka [online] © 2008 [cit. 16. dubna 2013]Dostupné z < <http://www.clovekhledacloveka.cz/>>.
- DAVID, R. Práva dítěte, Úmluva o právech dítěte a její charakteristika, Mezinárodní ochrana práv dítěte a některé další dokumenty, Rodina a základy rodinného práva, nakladatelství: Olomouc, 1999, s 175. ISBN 80 – 7182 – 076 - 8
- Dokumenty OSN [online] © 2005 [cit. 21. března 2013] Dostupné z < <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf> >.

- E-právo [online] © 2002 [cit. 20. dubna 2013] Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/porucenstvi-v-rodinnem-pravu-16804.htm>.>.
- E-PSYCHOLOGIE, Elektronický časopis, Biologické rodiny dětí, které jsou navrhovány do náhradní rodinné péče, ČMPS, 2010, roč. 4, č. 1 [cit. 16. dubna 2013]. Dostupné z <http://e-psycholog.eu/pdf/sobotkova.pdf>.>.
- Fond ohrožených dětí NRP [online], [cit. 10. dubna 2013] Dostupné z http://www.fod.cz/stranky/adopce/nrp/por_pece.htm.>.
- Hospodářské noviny [online] © 1996-2013 [cit. 12. března 2013] Dostupné z <http://zpravy.ihned.cz/politika/c1-57456970-klaus-vetoval-zakon-ktery-ma-zrusit-kojenecke-ustavy-a-predat-deti-pestounum>.>.
- Hospodářské noviny [online] © 1996-2013 [cit. 18. března 2013] Dostupné z <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-55702420-kojenecke-ustavy-jsou-zavrzenihodne-rika-expertka-ktera-skoli-nahradni-rodice>.>.
- Klokánek [online] [cit. 17. dubna 2013] Dostupné z <http://www.fod.cz/klokanek.htm>.>
- KONEČNÁ, H., SUDOVÁ, M., Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu? Praha, Středisko náhradní rodinné péče, 2011 s. 72. ISBN 978-80-87455-08-1
- KRAUS, B., Poláčková, V. et al. Člověk, prostředí, výchova: K otázkám sociální pedagogiky. Paido, edice pedagogické literatury, Brno 2001, 199 s.
- MATĚJČEK, Z., et al. Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Praha: Portál, 1999. 184 s. ISBN 80-7178-304-8
- MATĚJČEK, Z., et al. Osvojení a pěstounská péče. Praha: Portál, 2002, 152 s. ISBN 80-7178-637-3

- MATOUŠEK O. A PAZLAROVÁ H. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny. 1.vyd. Praha: Portál, 2010. 184 s. ISBN 978-80-7367-739-8
- MPSV, Průvodce osvojením. Vydalo: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Praha, 2009.
- MPSV, Jak na pěstounskou péči na přechodnou dobu. Vydalo: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: Praha, 2009.
- Nadace Nadace Naše dítě [online] [cit. 16. dubna 2013] dostupné z <<http://www.nasedite.cz/cs/home>.>
- Náhradní rodina [online] © 2013 [cit. 2. dubna 2013] Dostupné z:<http://www.nahradnirodina.cz/soucasny_system_socialne_pravni_ochrany_deti_v_ceske_republice.
- Natama. [online] © 2013 [cit. 16. dubna 2013] Dostupné z <<http://natama.cz>.>.
- Oficiální stránky SOS dětských vesniček.[online] © 2013 [cit. 18.3. 2013] dostupné z: <<http://www.sos-vesnicky.cz>.>.
- Pediatrie pro praxi [online] © 2009 [cit. 10. března 2013] Dostupné z <<http://pediatriepropraxi.cz/pdfs/ped/2004/01/04.pdf>.
- PROKOP M., et al. Právní ochrana dětí o obětí domácího násilí. Ekologický právní servis, Brno, 2000. 79 s. ISBN 80-902570-8-9
- Sdružení pěstounských rodin [online] © 2009[16. dubna 2013]Dostupné z <<http://www.pestouni.cz/pestouni/aktuality/cz/>.>
- Střep – české centrum pro sanaci rodiny [online] © 2007 [16. dubna 2013] Dostupné z <<http://www.strep.cz/files/vz2011.pdf>.>
- ÚPLNÉ ZNĚNÍ, Rodinné právo, Sociálně – právní ochrana dětí, Mezinárodněprávní ochrana dítěte, Registrované partnerství, Edice ÚZ, Sagit, 2013, 192 s.
- VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2008. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0
- VÁGNEROVÁ, M. Psychologický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. 1.vyd. Praha, Středisko náhradní rodinné péče, 2012. 181 s. ISBN 978-80-87455-14-2

- Výbor dobré vůle - Nadace Olgy Havlové. [online] [cit. 16. dubna 2013] Dostupné z <<http://www.vdv.cz/uvod/>>.
- Výroční zpráva 2011 střediska NRP [online] © 2013 [cit. 2. dubna 2012]Dostupná z<http://www.nahradnirodina.cz/files/File/novelizace_spo_srpen_2011_-_duvodovka.pdf>.
- Výroční zpráva Střediska náhradní rodinné péče rodiny [online] © 2013 [29. dubna 2013] Dostupné z <http://www.nahradnirodina.cz/vyrocní_zpravy/>
- V zájmu dítěte [online]Průzkum veřejného mínění [cit. 19. dubna 2013]. Dostupné z <<http://www.vzd.cz/zajemcu-o-pestounstvi-je-v-cr-prekvapive-hodne-pruzkum-nadace-jt.>>
- ZEZULOVÁ, D. Pěstounská péče a adopce. 1.vyd. Portál, 2012. 196 s. ISBN 978-80-262-0065-9
- První zprávy [online] © 2008-2012 [cit. 4. března 2013] Dostupné z< <http://www.prvnizpravy.cz/zpravy/z-domova/pestounska-pece-na-rok-je-proti-detem/>. >
- Zpráva o stávajícím stavu náhradní rodinné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR, 2001 [cit. 3. března2013]Dostupné z <http://klimes.mysteria.cz/nrp/nrp_v_cr.pdf>.
- Zpráva o stávajícím stavu náhradní rodinné péče o děti a mládež bez rodinného zázemí v ČR, 2002 [cit. 3. Března 2013]dostupné z <<http://www.varianty.cz/download/doc/books/24.pdf>>.

Seznam příloh

- I. Použitý dotazník
- II. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny
- III. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny
- IV. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 1
- V. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 2
- VI. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 3
- VII. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 4
- VIII. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část B – 1
- IX. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část B – 2
- X. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část C – 1
- XI. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část C – 2
- XII. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část C – 3

I. Použitý dotazník

Vážení,

chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku na téma:

„Současné změny ve formách náhradní rodinné péči.“

Tento dotazník je dobrovolný a anonymní.

Získané informace mi poslouží jako podklad k mé bakalářské práci.

Předem děkuji za Vaši spolupráci. Lucie Semerádová

1. Věk:

2. Specializace ve Vašem zaměstnání:

3. Myslíte si, že Mezinárodní přístup (tlak na ústavní péči, posílení pěstounů atd.) bude fungovat i v ČR?

☐ ANO – Za jakých předpokladů?

☐ NE

4. Myslíte si, že je na tyto změny společnost připravená (Dostatečné množství kvalifikovaných pěstounů)?

☐ ANO

☐ NE

5. Myslíte si, že je veřejnost o této problematice dostatečně informovaná?

☐ ANO

☐ NE

6. Jaká si myslíte, že jsou pozitiva na přechodné pěstounské péči z předešlých zkušeností?

7. Jaká si myslíte, že jsou negativa na přechodné pěstounské péči z předešlých zkušeností?

8. Je podle Vaší zkušenosti možná a přínosná práce s biologickou rodinou, tak aby se mohlo dítě vrátit zpět do rodiny?

☐ ANO

☐ NE

9. Stručně vyjádřete Váš názor na profesionální pěstounskou péči.

10. Jak si představujete funkční profesionální pěstounskou péči?

11. Souhlasíte s finančním ohodnocením profesionálních pěstounů, je úměrný?

☐ ANO

☐ NE

12. Myslíte si, že jsou kritéria pro výběr profesionálních pěstounů dostatečně ošetřená?

☐ ANO

☐ NE

13. Co si myslíte o obavách z profesionálních pěstounů - přijímají svoji funkci jako business, jsou oprávněné?

☐ ANO

☐ NE

☐ JINÉ:

14. Napište, jaká si myslíte, že jsou pozitiva na ústavní péči?

15. Napište, jaká si myslíte, že jsou negativa na ústavní péči?

II. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny

ŽÁDOST o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny

(ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

Žadatelka:

Jméno a příjmení: rozená/y:

Datum a místo narození: rodné číslo:

Bydliště:

Číslo OP (pasu):

a

Žadatel:

Jméno a příjmení: rozená/y:

Datum a místo narození: rodné číslo:

Bydliště:

Číslo OP (pasu):

Žádám/e o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny podle § 21 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

Pokud Krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 12 kalendářních měsíců od nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů bude tato žádost postoupena Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR za účelem jejího zařazení do evidence MPSV ČR. Pokud ministerstvo nezprostředkuje osvojení do 6 kalendářních měsíců, souhlasím / nesouhlasím s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem jejího zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení ve vztahu k cizině.

Souhlasím s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující osvojení je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje, zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, a dále je oprávněn kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci, která je o mně jako žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče vedena.

Souhlasím také s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, pokud mi to bude orgánem sociálně-právní ochrany zprostředkující NRP uloženo.

Dále souhlasím s odborným posuzováním pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče dle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění posuzování charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu), které provede Krajský úřad nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR podle § 27 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.

V, dne

.....
podpis žadatelky

.....
podpis žadatele

III. Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny

ŽÁDOST o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se pěstouny

(ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

Žadatelka:	
Jméno a příjmení:	rozená/y:
Datum a místo narození:	rodné číslo:
Bydliště:	
Číslo OP (pasu):	
a	
Žadatel:	
Jméno a příjmení:	rozená/y:
Datum a místo narození:	rodné číslo:
Bydliště:	
Číslo OP (pasu):	
Žádám/e o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny podle § 21 odst. 3 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.	
Žádám pouze o zprostředkování pěstounské péče.	
Souhlasím s tím, že orgán sociálně-právní ochrany dětí zprostředkující osvojení je oprávněn zjišťovat další potřebné údaje, zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné výchovné prostředí, a dále je oprávněn kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci, která je o mně jako žadateli o zprostředkování náhradní rodinné péče vedena.	
Souhlasím také s účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny, pokud mi to bude orgánem sociálně-právní ochrany zprostředkující NRP uloženo.	
Dále souhlasím s odborným posuzováním pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče dle § 27 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění posuzování charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu), které provede Krajský úřad nebo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR podle § 27 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění.	
V dne	
..... podpis žadatelky podpis žadatele

IV. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 1

DOTAZNÍK (část A) pro žadatele o náhradní rodinnou péči

☐ osvojení ☐ pěstounská péče ☐ poručenství ☐ jiné

(ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí v platném znění)

A. OSOBNÍ ÚDAJE

Jméno a příjmení: rozený:

Datum a místo narození: rodné číslo:

Bydliště:

Státní příslušnost: národnost: stav:

Náboženské vyznání: číslo OP (pasu):

VZDĚLÁNÍ (název školy, vyučení v oboru, odborné zkoušky)

☐ základní

☐ vyučen v oboru

☐ středoškolské

☐ vysokoškolské

☐ jiné odborné zkoušky

ZAMĚSTNÁNÍ (název zaměstnavatele, Vaše postavení v zaměstnání apod.)

.....

.....

.....

ZÁJMY

Jste členem:

☐ zájmové sdružení ☐ občanské sdružení ☐ sportovní oddíl

☐ politické strany ☐ náboženské společnosti ☐ jiné:

Práce s dětmi:

☐ v minulosti jsem pracoval/a

☐ aktivně pracuji

ZDRAVOTNÍ STAV

Trpíte postižením: ☐ tělesným ☐ smyslovým ☐ duševní poruchou

Pokud ano, jedná se o stav: ☐ vrozený ☐ trvalý ☐ dlouhodobý ☐ krátkodobý

Nemoci, na které se léčíte:

☐ léčil/a jsem se ze závislosti ☐ léčím se ze závislosti

☐ drogové ☐ alkoholické ☐ hráčské ☐ jiné:

Další údaje o Vašem zdravotním stavu (alergie, dlouhodobé užívání léků, apod.):

.....

**V. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči -
část A – 2**

strana 2 / část A

RODICE

Matka:

Jméno a příjmení: rozená:

Datum a místo narození:

Zemřela v roce: příčina úmrtí:

Otec:

Jméno a příjmení: rozená:

Datum a místo narození:

Zemřela v roce: příčina úmrtí:

Sourozenci:

☐ ano ☐ ne

kolik: kolikátý jste v pořadí:

MANŽELSTVÍ

Manžel:

Jméno a příjmení: rozená:

Datum a místo narození: rodné číslo:

Datum uzavření sňatku: Pořadí manželství:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Rozveden/a: ☐ ano ☐ ne kolikrát: v roce:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

návrh na rozvod podal: z důvodu:

Děti z předchozích manželství (vztahů): ☐ ano ☐ ne kolik:

Jste s dětmi v kontaktu: ☐ ano ☐ ne jak často:

☐ ano ☐ ne kolik:

ŽIJTE S VAŠÍ RODINOU NĚKDO VE SPOLEČNÉ DOMACNOSTI: ☐ ano ☐ ne

(kdo, proč, jak dlouho jak se účastní Vašeho společného života apod.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

VI. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči - část A – 3

strana 3 / část A

BYTOVÉ POMĚRY

(uveďte, kde žijete, jak velký obýváte byt nebo dům, vybavení bytu, máte-li zahradu, okolí a pod.)

Uveďte vlastní vztah k bytu nebo domu, kde žijete:

OSTATNÍ MAJETKOVÉ POMĚRY

FINANČNÍ SITUACE

☐ příjmy pravidelné ve výši:
☐ dávky státní sociální podpory
druh: ve výši:
druh: ve výši:
druh: ve výši:
☐ dávky sociální péče
druh: ve výši:
druh: ve výši:
☐ soudně určená vyživovací povinnost ve výši:
☐ jiná platební povinnost
druh: ve výši:
druh: ve výši: | ☐ příjmy nepravidelné ve výši:

 |
|---|---|

B. UDAJE O DĚTECH

1.
 Jméno a příjmení:
 Datum narození: současný pobyt:
 Bydliště:
☐ dítě je vlastní ☐ manžela ☐ osvojené ☐ v péstounské péči ☐ jinak
 Zdravotní stav:
 prodělal/a běžná dětská onemocnění:
 Trpí postižením: ☐ tělesným ☐ smyslovým ☐ duševní poruchou
 Pokud ano, jedná se o stav: ☐ vrozený ☐ trvalý ☐ dlouhodobý ☐ krátkodobý
 Dlouhodobě se léčí:
 Ostatní údaje:

část A – 4

strana 4 / část A

2.

Jméno a příjmení:
Datum narození: současný pobyt:
Bydliště:
☐ dítě je vlastní ☐ manžela ☐ osvojené ☐ v pěstounské péči ☐ jinak
Zdravotní stav:
prodělal/a běžná dětská onemocnění:
Trpí postižením: ☐ tělesným ☐ smyslovým ☐ duševní poruchou
Pokud ano, jedná se o stav: ☐ vrozený ☐ trvalý ☐ dlouhodobý ☐ krátkodobý
Dlouhodobě se léčí:
Ostatní údaje:

3.

Jméno a příjmení:
Datum narození: současný pobyt:
Bydliště:
☐ dítě je vlastní ☐ manžela ☐ osvojené ☐ v pěstounské péči ☐ jinak
Zdravotní stav:
prodělal/a běžná dětská onemocnění:
Trpí postižením: ☐ tělesným ☐ smyslovým ☐ duševní poruchou
Pokud ano, jedná se o stav: ☐ vrozený ☐ trvalý ☐ dlouhodobý ☐ krátkodobý
Dlouhodobě se léčí:
Ostatní údaje:

Uveďte, zda jste vychovával/a, vychoval/a nějaké dítě, současný styk s tímto dítětem, jeho věk, problémy, které se během výchovy vyskytly, Vaše výchovné poznatky a tendence, uveďte i jiné zkušenosti a poznatky z práce s dětmi:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Potvrzuji, že údaje, které jsem uvedl/a jsou pravdivé a jsem si vědom/a toho, že uvedené nepravdivých údajů může mít za následek vyřazení mé žádosti z evidence žadatelů.

Datum:

.....
podpis žadatele

**VIII. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči –
část B – 1**

DOTAZNÍK (část B)
pro žadatele o náhradní rodinnou péči

(ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

1. Proč a jak dlouho uvažujete o přijetí dítěte do Vaší péče?

.....
.....
.....

2. Hovořili jste s někým o Vašem záměru a jaký měl názor na Vaše rozhodnutí?

s dětmi:
s osobou, která s Vámi žije ve společné domácnosti:
s rodiči / sourozenci:
se širší rodinou:
ostatními:

3. Chcete čekat, než bude vyhledáno dítě podle Vašich představ?

☐ ano ☐ ne jak dlouho:
proč:

4. Která z následujících možností je pro Vás přijatelnější:

- ☐ získat dítě co nejdříve, nezáleží na tom, jaké bude
☐ počkat tak dlouho, dokud nebude vyhledáno dítě podle našich představ

5. Chcete osvojení utajit před okolím?

☐ ano ☐ ne ☐ nevím ☐ v žádném případě

6. Kdo zůstane s dítětem po přijetí do rodiny doma?

.....

7. Bude Vám s výchovou dítěte někdo pomáhat ?

☐ ano ☐ ne kdo:

8. Přijmete dítě odlišného etnika než je Vaše?

☐ ano ☐ ne ☐ nevím ☐ v žádném případě jakého:

9. Přijmete dítě, u kterého bylo zjištěno:

☐ postižení tělesné	☐ ano	☐ ne	☐ nevím	☐ v žádném případě
☐ postižení smyslové	☐ ano	☐ ne	☐ nevím	☐ v žádném případě
☐ duševní porucha	☐ ano	☐ ne	☐ nevím	☐ v žádném případě
☐ jiné onemocnění	☐ ano	☐ ne	☐ nevím	☐ v žádném případě

Jaké onemocnění by Vám nevydilo?

☐ léčitelné
☐ neléčitelné
☐ vzhledové
☐ jiné

IX. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči –

část B – 2

strana 2 / část B

VASE PREDSTAVY O DITETI A JEJICH ZDŮVODNĚNÍ

Pohlavi:

Věk:

Vzhled, povaha, původ apod.:

[illegible]

Zdravotní stav (intelekt) dítěte:

.....

.....

.....

.....

.....

Jimé:

Blank handwriting practice lines.

Datum:

podpis žadatelky

podpis žadatele

PŘÍLOHY K DOTAZNIKU:

1. Fotografie žadatelů (ne starší 1/2 roku)
2. Výpis z rejstříku trestů (ne starší 3 měsíců)
3. Potvrzení zaměstnavatele o příjmech (za posledních 6 měsíců, HZ, OSVC - kopie daňového přiznání)
4. Kopie oddacího listu
5. Lékařská vyšetření (dle požadavku orgánu sociálně-právní ochrany)
6. Další doklady, které si orgán sociálně-právní ochrany vyžádá

**X. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči –
část C – 1**

DOTAZNÍK (část C)
pro žadatele o náhradní rodinnou péči
- zdravotní anamnéza a vlastní lékařské vyšetření
(ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění)

Jméno a příjmení: rozený:
Datum a místo narození: rodné číslo:
Bydliště:
Rodinný stav: manželství (I. II. III.):

ANAMNEZA (vyplní žadatel o NRP)

Rodinná:

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?:

☐ ne ☐ ano

jaké:
.....
.....

Osobní:

Jaké závažnější onemocnění jste prodělal/a?:

.....
.....

Byl/a jste pro somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění někdy v nemocnici?:

☐ ne ☐ ano kdy:

pro jaké onemocnění:
.....

Byl/a jste pro duševní onemocnění někdy v nemocnici?:

☐ ne ☐ ano

pro jaké onemocnění:
.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

☐ ne ☐ ano kdy:

jaký:

Zůstaly Vám po něm následky?:

☐ ne ☐ ano

jaké:
.....

**XI. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči –
část C – 2**

strana 2 / část C

Nynější onemocnění:

Léčíte se v současné době pro nějaké somatické (interní, neurologické, ortopedické apod.) onemocnění?:

☐ ne ☐ ano

pro jaké onemocnění:

Léčíte se v současné době pro nějaké duševní onemocnění?:

☐ ne ☐ ano

pro jaké onemocnění:

Docházíte pravidelně k praktickému lékaři?:

☐ ne ☐ ano jak často:

proč:

Docházíte pravidelně k odbornému lékaři?:

☐ ne ☐ ano jak často: odbornost:

proč:

Užíváte trvale léky?:

☐ ne ☐ ano

jaké (vyjmenujte):

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení?:

☐ ne ☐ ano

jaké (vyjmenujte):

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

☐ ne ☐ ano jaký: odkdy:

Cítíte se zdrav/a?:

☐ ne ☐ ano

jaké máte obtíže:

Prohlašuji, že jsem uvedl/a pravdivé informace.

Datum:

.....
podpis žadatel/ky

**XII. Dotazník pro žadatele o náhradní rodinnou péči –
část C – 3**

strana 3 / část C

<u>VLASTNILEKÁŘSKÉ VYŠETŘENÍ</u> (vyplní registrující praktický lékař pro dospělé)	
Anamnéza:	
rodinná:	
osobní:	
sociální:	
Objektivní vyšetření:	
Orientace:	
Kontakt:	
Sluch:	
Zrak:	
Chůze a stoj:	
Pohyblivost:	
Hlava:	
Krk:	
Hrudník:	
Břicho:	
Páteř:	
Končetiny - horní:	
Končetiny - dolní:	
Diagnostický souhrn:	
Současná terapie:	
Přiložené odborné nálezy:	
Datum: razítko a podpis lékaře